چۆپی فەتاح:

گەر عاشق نەبوایەم شووم نەدەکرد

سازدانی: ئاراز رەمەزان

کورتەیەك لەژیانی چۆپی فەتاح:لە ساڵی ١٩٨٣ لەشاری کەرکوك لەدایك بووەو لە ساڵی ١٩٨٦ لەبەر خراپبوونی باری کورد ئەو شارەی جێهێشتووە، لە ساڵی ١٩٨٧ لەگەڵ باوك‌و دایکی لە ناوچە سنووریەکانی نێوان ئێران‌و ئێراق ماوەتەوە، لە ١٩٨٨یش ئاوارەی ئەوروپا بووەو پاشان لەولاٌتی هۆڵەندا نیشتەجێبوون. هەروەها ساڵی ١٩٨٩ چووەتە قوتابخانەیەکی کۆڕاڵ لە هۆڵەنداو فێری زانستێکی سەرەتایی مۆزیك بووەو دواتر لە ساڵی ١٩٩٤ چووەتە قوتابخانەیەکی دەنگ‌و بەشێوەیەکی زانستی‌و لەژێر چاودێری مامۆستا هۆڵەندیەکانی فێری گۆرانی چڕین بووەو دواتریش لە ساڵی ١٩٩٦چووتە قوتابخانەی مۆزیك‌و بۆ ماوەی ساڵێك دەرسی کیبۆردی خوێندووەو ساڵی ١٩٩٩چووەتە ئەکادیمیای کوردی لە ئەڵمانیاو لەوێوە دەرگاکانی هونەری کوردی بۆ کراوەتەوە، لە رێگای مامۆستای بەڕێز (وریا ئەحمەد)ەوە. ساڵی ٢٠٠٠بۆیەکەمجار دەچێتە سەر ستەیج لە شاری دانهاخی هۆڵەنداو بۆ زیاتر لە ٣٠٠٠ هەزار کەس گۆرانی دەڵێت‌و دواتر دەچێتە تەلەفزۆیۆنی(میدیا تیڤی)ولە پرۆگرامی شانشین بەشدار دەکات. لە ساڵی ٢٠٠٣ یەکەم سیدی خۆی کە لە ٩ تراك پێکهاتووە بەناوی(چیت ناوبێم)بلاٌودەکاتەوە. ساڵی ٢٠٠٧دووەم سیدی خۆی کە لە سێزدە تراك پێکهاتووە بەناوی (ناوتدەنێم ژینۆ) بلاٌودەکاتەوە.

زنار:کارە هونەریەکانی چۆپی کامانەن‌و کام بەرهەمیت لەهەموویان خۆشتر دەوێت

چۆپی فەتاح: هەموو بەرهەمەکانم خۆشدەوێت، ئەوکارانەی کە کردوومن لێیانرازیم، بەلاٌم هەمووکاتێك دەکرێت باشترینیان بکەم‌و جارێ من لەسەرەتای ژیانی هونەریدام‌و بەرهەمەکانیشم وەك دیارە، دوو بەرهەمن‌و٣٠ گۆرانیشم لە تەلەفزیۆنەکان تۆمارکردووە.

زنار : ئایا چۆپی خوێندنی چی تەواوکردووەو جگە لەکاری هونەری بەچیترەوە خەریکە

چۆپی فەتاح: من سۆشیالم تەواو کردووەو ئێستاش خەریکی خوێندنم.

زنار: کێ ئاوازت بۆ دانەێت‌و هەروەها شیعری کام شاعیرلەسەر گۆرانیەکانت رەنگی داوەتەوەو گوێ لەکام هونەرمەند دەگریت

چۆپی فەتاح: لەسەرەوە وەلاٌمی ئەو پرسیارەی تێدایەو دەربارەی بەشی دووەمی پرسیارەکەشت من گوێ لەهەموو هونەرمەندان دەگرم بەگشتی.

زنار:ماوەیەك بەر لە ئێستا قسەیەکی زۆر لەسەر پەیوەندی تۆو هاوسەرەکەت گوترا، تۆ بۆ ئەمە چی دەڵێیت

چۆپی فەتاح: نازانم ئەو قەسەیە چۆنبوو کە بۆمان هەڵبەسترا، بەلاٌم ئێمە یەکتریمان خۆشدەوێت‌و سوپاس بۆ یەزدان هیچ گرفتێکمان نییە.

زنار: ئایا چۆپی عاشق بووە

چۆپی فەتاح : بەڵێ گەر عاشق نەبوایەم شووم نەدەکرد.

زنار: بارووددۆخی ژنانی کورد چۆن دەبینیت‌و تۆ چ پرۆژەیەکت هەیە بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو هەموو توندوتیژیەی کە بەرەو رووی ئافرەتی کورد دەبێتەوە

چۆپی فەتاح: بارودۆخی ژنانی کورد وەکو کۆمەڵگایەکی رۆژهەلاٌتی ناوین، خراپە، دەبێت گۆڕانی بەسەردابێت‌و بەرەو چاکتر بڕوات، ئەوەش دەبێت بەکارو چالاکی ژنانی خۆمان بێت.

زنار: هونەرمەندانی ئافرەتی کورد چۆن دەبینت‌و لە چ ئاستێکدان

چۆپی فەتاح: لەم سالاٌنەی دواییدا لە هەڵکشاندایەو زۆرێك لە هونەرمەندانی ژنان هاتوونەتە ناو دونیای هونەرەوە کە ئەمە دڵخۆشکەرە.

زنار: سەرەتا تۆ بە ستایلی کلاسیك گۆرانیت دەگوت، بەلاٌم ئێستا گۆڕیوتە هۆکاری ئەمە چییە

چۆپی فەتاح: هەردەم پێمخۆشبوو خۆم نەبەستم بە ستایلێکی تایبەتەوەو هونەربەهەموو ئاستەکانیەوە جوانە، بۆ نموونە من گۆرانی رۆژئاواییم هەیەو حەیرانیش دەڵێم . حەزناکەم لەیەك رێچکەدا گۆرانی بڵێم، لەهەر ستایلێکدا گەر بزانم تێیدا سەرکەوتن بەدەست دێنم گۆرانی تێدا دەڵێم.

زنار: پێناسەی کەرکوك لای تۆ چییە

چۆپی فەتاح: یەکەم هێلانەی منەو پێمخۆشە کێشەکانی کەرکوك بە ئاشتی کۆتایی پێبێ.

زنار:بەرنامەت هەیە سرود یان گۆرانی بۆ دەروازەی راپەڕین بڵێی، ئایا لە ژیانتدا هیچ کاتێك لە رانیە ژیاویت

چۆپی فەتاح: باوکم دەڵێت بەمنداڵی بۆ سەردان چووینەتە رانیە، بەلاٌم بەراستی من هیچم لەبیر نییە، چوونکە ئەوکاتە من تەمەنم دووسالان بووە، گەر کارێکی جوانم دەستکەوێت بۆ دەرواەی راپەڕین، ئەوا بەدڵخۆشیەوە دەیکەم بە سروود.

زنار: چی لەسەر شاری رانیە دەڵێیت‌و چ قسەیەکیشت هەبێ بۆ گوتن.

چۆپی فەتاح: رێزو خۆشەویستیم بۆ خەڵکی دلێری رانیە هەیە، من رانیە وەکو هەوێنی ئەم ئازادیە دەبینم.

ئەو كوڕە نا سالارەم خۆشدەوێت

پەژارە مەمەند ساڵح

لەم ژیانە بێدەرەتانەدا تاکە سووکنایەك بۆ دڵە ئەویندارەکەم، نامەی خۆشەویستە ناسالارەکەم بوو. تا هەنووکەش وێنەکەی لەخەیاڵمدا ماوە، باڵایەکی مامناوەندی، جەستەیەکی پڕ، سیمایەکی سپی، دو چاوی تیژ، لوتێکی باریك‌و دەمێکی کەمێك گەورە. لەگەڵ ئەوەشدا هەست بەنەبوونی دەکەم کەچی ئەم نامەیە هەرچی سۆزە تۆخەکانی نێوانمانە دەیتوێنێتەوە کە هێزی پێدەبەخشیم، لەیەکەم بەشی نامەکەیدا بەلەبەرچاوگرتنی راستیەکان بۆی نوسیبوم" گیانەکەم هیوام بەخۆمە چونکە بەهێزی ناوەکی بوونەوەرێکی مێینە گۆشکراوم، بەدڵی پڕسۆزو پاکیزەی تۆ درێژە بەژیانی سەروی قۆناغەکانی منداڵیم دەدەم، ئەی ئافرەتە خۆشەویست‌و بە ئاوەزەکەم" لەکۆتایی ئەم بەشەدا فرمێسکێکی زۆر سیمامی تەنی. یەکەم جار بوو ئەوەندە هەست بە نەبوونی بوونی، هەست بەنەبوونی گووتەکانی، هەست بەنەبوونی سیماکەی بکەم، هەوڵمدا وێنە خەیاڵیەکەی ئەو کوڕە کە هەر چواردەورەمی گرتبوو. هەست بە بوونکردنی ئەو بۆخۆم بگەڕێنمەوە، بەڵام هێزی دووەمی پەلیکێشامە کرۆکی نامەکە لەکۆڵ ئەم ئەندێشەیەی کردمەوە کە هیچ لەبوونی ئەوم دەستگیر نەبوو. نووسیبووی" خۆشەویستەکەم، ئافرەتە ئەمەکدارەکەم لەم رێگەی هات‌و نەهاتەدا بەرلەوەی خودانی خۆم بم تۆ خودانی منی، هەر تۆشی هەست بە بەخودان بوونی خۆمم بۆ دەگەڕێنیتەوە. تۆ فالگرنیت، وەك ئەوەی تێمگەیەنرابوو لەمەڕ خۆت‌و هەموو هاوڕەگەزەکانت. مەکرو ناز نیە ئەو ئێشکگەریەی تۆ بەسەر ئاوەزو هەستمەوە. چەند ساڵەی تەك تۆ پێمدەڵێت ئامۆژگاریەکەی باوکت کە گووتی﴿ ئافرەت بەهۆی مەکرو نازەوە دەتخاتە داوی خۆیەوە﴾گوتەیەکی هیچە. چەند ساڵەی تەك تۆ پێمدەڵێت: ئەمە سەرجەمی هەست‌و سۆزی ناساختەی سروشتی مرۆییانەی مێینەیە، خۆزگە سەرجەم پیاوان وەك من لەناخی ئافرەت دەگەیشتن. خۆشمدەوێیت، پڕوام پێتە، گیانەکەم بڕوام پێبکە" ئەو بەشەی نامەکە دۆخەکەی باشکردم، بەچەند زەردەیەك کە لەزەردەی خۆم بوو خەونوچکەیەکی بالام رسکاند. لەپڕدا دڕدۆنگیەك تێك‌و پێکی هەڵقرچاند. هەستم کرد ئەم گوتانە ساختەن. گەرەکم بوو ئەرخەیانبم، کێ ناڵێ ئەم کوڕە وەك زۆربەی پیاوان بەندەن‌و لاشەی منی گەرەك نیە بۆیە حەزم لێدەکات. نازانم هەنووکە بەئاوەزم یان بەهەستم گووتەکانی ئەوم بەدردۆنگی وێناکردووە. بەشی سێیەمی نامەکە پێیگووتم ئەم وێناکردنە هەڵقوڵاوی دنیای هەستە. نوسیبووی" ترسم لەو هەستەیە تۆمەتم دەخاتە پاڵ بەساختەبوونی گووتەکانم لات وێنادەکات. گیانەکەم وەك ساتەکانی دیکە خۆت بدە بەدەستی ئاوەزت، ئەرخەیانم زۆر راپەڕمووی دەبیت لێم. لەیادت نەچێ کاتێك ئەویندارت بووم، بەبێ هیچ هێزێکی دەرەکی بزوێنەری وەك لاشەت خۆم خستە داوی تۆ من بەهێزی ژیریەکەی تۆ کە هەڵقوڵاوی دنیای مێینەیە ئەویندارت بووم، نازانم چۆن بۆت بنوسم واز لەو وێناکردنانە بێنە، چونکە من وەك پیاوانی دیکە پێموانییە کاتێ ئافرەت بە ئاوەز بوو تیژ، بیر بوو. ئەوا لە سروشتەوە لە پیاو نزیکترە وەك لەمێینە، بەڵێ، چونکە وەك ئەوان خوم بەو بیرەوە نەگرتووە کە پێیوایە ئافرەت مرۆڤی پلە دووە، بۆیە لە گووتەکانم ئەرخەیان نیت، نا، مادام چاووگی ئەو دڕدۆنگیەت هەستە. ئەرخەیانم راوی دەنێیت، وەك هەموو هەستەکانی من کە بەدەست وێنا پووچەکانی هەستەوە دەمنالاند، بڕوا بکە گیانەکەم من حەزت لێناکەم، خۆشمدەوێیت" ئەم بەشەش بوو بە بایەك تەواوی دردۆنگیەکانی هەڵقەند. چەند باشە ئەوەی من گەڕەکمە وا رسکاوە، مادام وای لێهات قوربانی یەك هەناسەی ئەو کوڕە ناسالارە بم، بەو پەڕی خولیاو مەیلەوە پەنامبرد بۆ بەشی چوارەمی نامەکەی کە نوسیبووی" خۆشەویستەکەم هەنووکە کە نامەت بۆ دەنووسم، لە تیانووسی یاداشتەکان کە کردتە دیاری بۆم، نوسینێکم بەرچاو کەوت لەژێر ناوی﴿کاڵبونەوەی سنوورەکانی نێوان دایەو بابە﴾ کاریگەری هەبوو بەسەرمەوە بۆیە پێتدەڵێم هەمان

ئەو باوکە دەبم بۆئەو منداڵانەی تۆ دایکیانی، هەمان ئەو پیاوە ناسالارە دەبم بۆ دایکی منداڵەکانم کە تۆی، گیانەکەم تۆ لە هەموو ئافرەتێك زیاتر ئافرەتی وەك ئەوەی مێینەی هەی، لەناو پێناسەی دەوروبەرەکەتدا وەك ئافرەت خۆت نیشاندام، بژی خۆشەویستەکەم" نزانم چ وشەیەك‌و پێناسەیەك بۆ ئەم دۆخە دابنێم کە پڕ بەپێستی خۆی دەلالەت لەباشی دۆخی خۆم بکات. هەرئەوەندە نەبێت پڕمدایە تیانووس‌و پێنوسێك بۆ ئەوم نووسی" ئەم کاتەت باش خۆشەویستە ناسالارەکەم، تۆ ئەو مرۆیەی لەدڵەوە گەڕکمی، تۆ بە بیری نێرینەوە لەم مەیدانەدا لەمنی مێینە گەیشتی، تۆ لەپیاوی راستەقینە دەچی تۆ ووزەی منی‌و من ووزەی تۆ، کەواتە بەس بێت ئەو ململانێیە رەگەزیە.

پیشەی گۆزەگەری لەهێرۆ

ئا: محمود عمر

هەرشوێنێك بگریت لەكوردستان خەسڵەتو تایبەتمەندی خۆی هەیە، یا ڕوونتر بڵێم هەرشوێنێك یا ناوچەیەك بەیەكێك لەبەرهەمو داهێنانەكانیەوە دەناسرێتەوەو كردوویەتی بەشوناسی خۆی، هەورامان بەگوێزو شارەبان بەهەنارو شاورێ بەتووتنو كانی توو بەشاڵو تەوێڵە بەكلاشی پەڕۆ ناوبانگیان دەركردوە لەپشدەریش (شێخاودەلان بە توورو بێگەلاس بەترێ ڕەشو هەڵشۆ بەتەماتەو نورەدین بەخەیارو هێرۆ بە دروستكردنی كەرەستە قوڕیەكان) دەناسرێنەوە.

لێرەدا دەمەوێت ئاماژەیەك بەهونەری قوڕكاری هێرۆییەكانو دروستكردنی پێداویستیەكانی رۆژانەی خەڵكی ئەو دەڤەرە بكەم كە لەقوڕ دروستیان كردوون شارە دێی هێرۆ كەوتۆتە رۆژهەڵاتی قەڵادزێو هەرلەكۆنەوە پیشەی سەرەكی دانیشتوانی هێرۆ دروستكردنی دیزەو گۆزەو پێداویستیەكانی دیكە بووە لە قوڕ گوایە بنەماڵەی (گوڕنە) دێرینترین بنەماڵەبوون لەوێدا ملیان لەبەر ئەو پیشەیەناوەو سەردەمانێك تەواوی هێرۆیەكان سەرگەرمی دروستكردنی ئەو پێداویستیانە بوونو ئێستاش تاكو تەرای بنەماڵە هێرۆییەكان كەم تاكورتێك بەردەوامن لەسەر ئەو پیشەیە. لەگەڕەكی ڕاپەڕینی قەڵادزێ بنەماڵەی (حەمەدەمین مەلا ئەبوبكر) هێرۆیمان بەسەر كردەوەو ژنە دەستڕەنگین (مریەم أبراهیم أحمد) كەسەر گەرمی دروستكردنی دەفرە قوڕیەكان بوو گووتی :- من هەر لەمنداڵیەوە لە دایكمەوە فێری ئەو پیشەیە بوومو دایكیشم لەدایكی خۆیەوە فێر بووە، ئەگەر چی كاری قوڕ وردەكاریو سەرنجی دەوێت بەڵام كارێكی قورس نیە لەهەمان كاتیشدا لەسەردەمی خۆیدا سوودی زۆری هەبوو. سەبارەت بەو گڵەی كە دیزەو گۆزەو دەفرە قوڕەكانی لێ دروستدەكرێ گووتی :- دیارە هەموو گڵێك بەكەڵكی ئەو كارانە نایەت جۆرێك گڵ لە هێرۆ هەیە دوای شێلانو خۆشكردنو وشك بوونەوە درز نادات، لە هێرۆ تەنها لەیەك شوێن ئەو گڵە هەیە پێی دەڵێن (گڵنجانی داری مەلا).

چۆنیەتی ئامادە كردنی گڵەكە :- سەرەتا گڵەكە دێنین ورد ورد دەكوترێتو بە بێژنگی تەنگبی دەبێژرێت، وردە بەردەكانی لێ جیا دەكرێتەوە چونكە ئەگەر ئەو گڵە بەردی لەناودا بوو دەفرەكە درز دەدات. دوای ئەوە ئاو دەكرێتە ناوی وەكو هەویر دەشێلرێو كەمێك وردە (كا)ی لەگەڵ دەكرێت نزیكەی ١٢ كاتژمێر ئەو قوڕە خۆشكراوە بە نایلۆن دادەپۆشرێو دوای ئەوە دەشێت كاری لەسەر بكرێ. ئینجا قوڕەكە پارچە بەپارچە هەڵدە پچرێتو لەسەریەك دادەنرێتو چ قەبارەیەكی بوێت بە ئارەزووی كەسەكەیە، ئینجا بەهۆی شەبقە داروو ئاوەوە ڕووكاری دەروو ناوەوەی لوس دەكرێت، ئینجا سەربەرەو خوار دایدەنێنو بەشی خوارەوەش تەواو دەكەن بەمەرجێك بەشی ژێرەوەی ناشێت وشك بێتەوە چونكە قوڕی شلو تەڕ باش یەكتر ناگرێو بۆئەوەی

ئەمە ڕوونەدات پارچە پەڕۆیەکی تەڕ لەبەشی خوارەوەی دەبەستین دوای تەواو بوونو دڵنیا بوون لەوشك بونەوەی تەواوی لەناو گڕە پێچی تەندوردا سور دەکرێتەوەو بۆماوەیەکی باش لەناو ئەو گڕەدا دەمێنێتەوە چونکە ئەگەر سور نەکرێتەوە هەر کەئاوی بەرکەوت دەخوسێتەوەو دبێتەوە قوڕو گڵ.

جۆرەکانی دەفری قوڕ :-

١-کوپە:- لەهەموو ئەو دەفرانە گەورەترە کەلە قوڕ دروستدەکرێت ٤٠ - ٦٠ لیتر ئاو دەگرێت لەشوێنە گشتیەکان پڕ ئاو کراوە، وەکو خێراو، کوپەی گەورەترشی دروستکراوە لەکۆندا ١٠ -١٢ تەنەکە گەنمی تێکراوە، دیارە لەسەردەمی زووداکە کەرەستەی هەڵگرتنی گەنمو جۆو باراش کەمتر بووە لە ژوورە گەورەکانیاندا شتێك لەقوڕ دروست کراوە پێیان گوتوە (کەندو) کەنزیکەی (٥٠) تەنەکە گەنمی گرتووەو ئەمە نەك هەر لەهێرۆ لەسەرجەم گوندەکاندا بەکار هێنراوە.

٢-دیزە :- لەکوپە بچوکترەو (٢٠)لیتر ئاو دەگرێت، لەکۆندا لەجیاتی مەنجەڵی چێشت هێنان بەکارهاتووەو چێشتی (ماشێنەو ترخێنەو چەوەندەرو کەشکەكو گەنمە کوتاو)ی تێدا لێنراوە، دیارە دیزەی چێشت لە دیزەی ئاو دەمی گەورەتر بووە.

٣-گۆزە :- لەدیزە بچوکترەو تەنها یەك دەسکی هەبووە بۆ ئاو کێشان بەکار هاتوەو لەماڵانیشدا ئاوی تێدا دانراوە بۆ خواردنەوە.

٤-کیتەڵە :- لە گۆزە بچوکترەو بۆمەبەستی شیر کولاندن بەکار هێنراوە.

٥-دەرخۆنە :-پارچە گڵێکی بازنەییەو لەسەردەمی دیزەو گۆزەو کیتەڵە دانراوە بۆئەوەی پیس نەبێتو شت نەچێتە ناویانەو .

٦-مەقاڵە (مقلى) :- پشکۆی ئاگری خراونەتە ناوەوەو چای لەسەر دەم کراوە.

٧-لولێنە :- لەشێوەی حەوجۆشی ئاسن یا مەسینەی ئێستادا بووەو بۆ ئاودەست شۆری بەکارهاتووە.

٨-گلێنە :- وەکو دەفرو قاپی چێشت دروستکراوە.

٩-سوێنە :- بۆ کەشك تێدا سوینەوەو هەندێك جاریش نانی لەسەر کراوە. جگە لەمانەش هەرکەسەو بەپێی ویستو سەلیقەی خۆی شتی جوانو نایابی لەقوڕ دروستکردوە بۆنمونە﴿ گوڵدانو گۆزەلکەو کوپەی بچوكو خشتو دەوری﴾.

مامەڵەکردن بە گۆزە گەریەوە :- لەسەردەمانی زوودا کەشوشەو ستیلو فافۆن کەمتر بووە دەفری گڵ لەماڵەکاندا بەکار هاتووە (حەمەدەمین مەلا ئەبوبکر) گووتی :- بەهۆی ئەوەی هێرۆیەکان لەو بوارەدا دەست ڕەنگین بوونو بەردەوام کاری گۆزە گەریان کردوە باری ئابوری هێرۆیەکان لەگوندەکانی دەورو پشتیان باشتر بووە هەروەها گووتی ساڵانە لەناو رەشکەی کاکێشاندا (٢٥ - ٣٠) گۆزەو دیزەمان دادەناو نێوانی گۆزەکانمان بەگژو گیا دەگرت تا بەر یەك نەکەونو نەشکێن ئینجا لەوڵاغمان بار دەکردنو دەمانبردن بۆدۆڵی جافایەتیو خدرانو کلاو سورانو دەشتی بیتوێنو خۆشناوەتیو سەربەسەرو یەك بەدوو دەمان گۆڕینەوە لەو سەرەوە بەباراشو ئازوقەی تەواوەوە دەگەڕاینەوە زۆر جاریش واڕێکەوتووە هەڵدێرانی گوێدرێژێکمان یا گەوزینی لەکەر گەوزێکدا قارەواری لەگۆزەو دیزە دەبڕیو بەدەستی بەتاڵەوە دەگەڕاینەوە ماڵەوە ...

چیرۆکی راستەقینەی ژنێکی بێچارە

ئا: فایلی کۆمەڵایەتی

دەمەویست هەستو سۆزی کەڵەکەبوی چەند ساڵەم بە باوەش پیاکردنێکی گەرمو گوڕی دایکم دەربڕم، وەك منداڵێك سوکناییم دەهات. ئەوانەی لەو(تەعزیە) بەشداربوون سەریان سوڕمابوو، پرسیاریان لێدەکردم لەکەیەوە نەتبینیوە، لەهەر شوێنێك دیتبام منێك کە خاوەنی(٧)منداڵ بووم ئەوە حاڵم بوو ئەوەندە وابەستەبووم بەدایکمەوە. تەمەنم دوو ساڵ بوو باوکم کۆچی دوایی کرد، یەکەم منداڵیان من بووم، ماڵی خەزووری دایکم دەیانەویست شوو بەکوڕەکەی دیکەیان بکاتەوە کە زۆر بەساڵاچوو بوو خاوەن خێزانیش بوو. دایکم رازی نەبوو ئەوانیش موڵکی باوکمیان لێسەندەوەو دەریانکرد، لەماڵی باوکی دووساڵ مایەوە کە باپیرەم مرد خاڵم ویستی بەشووی بداتەوە، دایکیشم بەناچاری ملی بەو شووکردنەدا چونکە نەدایکی مابوو نەباوك. لەو لاشەوە ماڵە خەزورانی کە پێیان زانی زۆر هەوڵیان دا شوونەکاتەوە، بەڵام ئەو شووی کردو باپیرمو مامەکانم بەزەبری شەق منیان لە دایکم سەندەوە هەرچەندە دایکم سەد ریش سپیو مەلای نارده لایان بەڵام سوودی نەبوو، بەوەش نەوەستاو لەدادگا شکایەتی کرد بەڵام باپیرم کە جاش بوو بە تەنەکە هەنگووینو پارە دەمی حاکمەکەی چەور کردبوو. منیان برد بۆ لادێیەکی دەوری شار ئەوکات تەمەنم چوار ساڵ بوو چەند جارێك دایکم هات بۆ بینینم بەڵام منیان دەنارد بۆ سەر کێڵگەو دایکمیان دەردەکرد. ماڵی باپیرەم زۆر قەرەباڵغ بوون ئیشێکی زۆریان بەمن دەکرد، هەر لە پاککردنەوەی ماڵو شوێنی مەرو بزنەکانیانو بردنی خواردن بۆ سەر کێڵگەو هەڵگرتنی منداڵەکانیان خۆ خوانەکات لەباوەشمدا گریابان ئیدی ئەوانیش بەردەبوونە گیانی من، قەت جلو بەرگیان بۆ نەدەکڕیم تەنها کۆنەی منداڵەکانی خۆیان لەبەر دەکردم. هەرگیز نەشمدەوێرا باسی دایکم بکەم، دەیانگووت" ئەگەر ژن بایە بۆ مێرد تۆی بەجێنەدەهێشت" ئێستاش لە بیرمە شەوێکیان میوانێکی زۆرمان هەبوو تادرەنگی شەو نەخەوتم بەیانیەکەشی مەلابانگدان ئامۆژنم خەبەری کردمەوە لەبەر هیلاکی خەوم لێکەوتەوە پاش کەمێك ئامۆژنم بە بۆڵە بۆڵەوە هەڵیساندمەوەو گووتی مامت زۆر تووڕەبوە هەر ئێستا لەگەڵ ئەحمەد دەچی بۆ کێڵگە ئەحمەدی ئامۆزام تەمەنی ١٣ساڵان بوو لە رێگا لەبەر پەلەپەلی کەوتمە ناو جۆگەلەیەكو کراسەکەم بەتەلدڕویەکەوە بوو ئامۆزاکەم لەجیاتی ئەوەی یارمەتیم بدات پێمپێدەکەنی لەوکاتەدا کۆمەڵێك کاروانچی لەوێوە رەتبوون یەکێك لەو کوڕە گەنجانە یارمەتیدامو رۆیشت بەڵام من ترسم لەوە بوو کە ئامۆزاکەم بۆ مامی باس بکاتو گرفتێکم بۆ دروست ببێت. بەهەرحاڵ ئەو رۆژە بەسەلامەتی تێپەڕی هەرچەندە مامم لەسەر دواکەتنەکەم زۆر لێم توڕەبوو. چەند رۆژێك دوای ئەوە لەگەڵ مامەو ئامۆزاکەم دەچووین بۆ سەر کشتوکاڵ کە تووشی هەمان کوڕبوومەوە مامم لەبەر خۆیەوە دەستی بە بۆڵەو جنێودان کرد" خۆیان خوشكو دایکیان نیە،......." ترسام ئامۆزاکەم مەسەلەکەی ئەو رۆژە باس بکات بەڵام ئەو قسەی نەکرد تا شەو بۆیگێڕابوونەوە، هەرئەوەندەمزانی یەکێك بەتەورداسەوە خۆی بەژووردا کردوو بەسەرمدا هاواریدەکرد" کچەتیوو خەریکە سەرمان لەئاواییەکەدا شۆڕدەکەی، بەینت لەگەڵ چ کاروانچیەکی سەگو سەگباب هەیە" زۆری لێدام بەوەش نەوەستا بەتەورداسەکەی نێوان پەنجە گەورەمو پەنجەکانی دیکەی بڕیمو تا ئێستاش شوێنەواری ماوە ئیدی مامەکانم ئەمجارە چوونە دەرەوەیان لێقەدەغەکردمو بەتەنیا هەموو ئیشی ماڵەوەیان خستە ئەستۆی من، تەواوی ئەو ماڵە بە گەورەو بچووکەوە بەچاوی گومانەوە سەیریان دەکردم. کاتێك باڵغ بووم هیچم لە سوڕی مانگانە نەدەزانی رۆژێك هەستمکرد چەند دڵۆپە خوێنێك بە کراسەکەمەوە خەریکبوو شێت بم، دەستم بەگریان کردو نەموێرا لای کەس باسی بکەم خۆم خستە ناو بەتانی. گەرچی هەوڵم دەدا بەڵام هەمیشە چاوی دەوروبەرەکەم لەسەرم بوو، وام لێهاتبوو لە هەموو کەس دەترسام، ساڵانێك بوو جگە لە سیماکانی ناو خانوەوادەکەمان کە وەك دۆزەخ بوو هیچ سیمایەکی دیکەم نەدەدیت، من لە رەنگو رووداسەرنجراکێش بووم بەڵام دڵم پاك بوو هەوڵم دەدا لەو رێگەی ئەوان بۆیان داناوم بە ئەدەبو شەرەفو ناموس لانەدەم. بەو مەبەستە دڵم ون کردبوو، دراوسێکەمان کوڕێکی جوانیان هەبوو چەند جارێك داوای پەیوەندی لێکردم بەڵام لەترسی مامەکانم نەمدەوێرا. دایکی ئەو کوڕە هاتووچۆی دەکردینو منی زۆر خۆشدەویست،بەڵام ئامۆژنم کە خێزانی مامە گەورەکەم بوو دەەویست شوو بۆ کوڕە گەورەکەی بکەم بەمەسەلەی ئەو کوڕەی زانیبوو بە مامی گووتبوو، بۆیە ناچاریان کردم بەو ژنەبڵێم چیدیکە نەیەتە ماڵمان، ئەویش ئاگاداری حاڵی من بوو قبوڵی کرد. رۆژ بە رۆژ هەستی بێ دایکیو پەرۆشی بۆ ئەو لە دڵو دەرونم چەکەرەی دەکرد بەتایبەتی کە دەمبینی ئامۆژنم چۆن بوو بۆ منداڵەکانی یان کاتێ بانگیان دەکرد دایە دڵم پڕدەبوو دەستم دەکرد بە گریان، شەوێکیان ئەوەندە بیری دایکمم دەکرد تا بەیانی نەخەوتم تا لە ئاکامدا هەڵاتنم هەڵبژارد، بەیانی زوو کە جلەکانم پێچانەوە یەکێك لە ئامۆژنەکانم هەستیپێکردو جلەکانی لەدەست دەرهێنامو پاڵێکی پێوەنام بۆ ژوورەوە گووتی تا مامت دێتەوە نەیە دەرەوە، دەتەویست حەیامان بەری. ئیدی دەرگاکەی لەسەر قفڵ کردم تا ئێوارە مامم گەڕایەوە سەیرەکە لەوەدابوو ئەوان پێیان وابوو دەمەێ لەگەڵ کوڕی دراوسێکەمان رابکەم نەیاندەزانی من لەتاوی دایکم گڕم گرتووەو ئاگام لەکەسی دیکە نیە. مامم پێیگووتم ماوەیەك سەبر بگرە هەموو شتێك دەگۆڕێت. لەو نەرمیە سەرم سوڕما لای ئامۆژنم باسمکرد ئەویش گووتی"خوا دەری خێری لێکردوویەوە" هیچیان وەڵامێکی روونیان نەدەدامێ هەزار شتم بەخەیاڵدا دەهات، باپیرم کە لەمەسەلەکە گەیشبوو گووتی" کچم واز لە گەڕان بەدوای دایکدا بێنە وەرە ژێرباری قسەکانی ئێمە" نەمدەزانی چ تەڵەیەکیان بۆ داناوم، پێموابوو لەگەڵ دایکم ئاشت دەبنەوەو دەهێڵن بێت بۆلام تا ماوەی مانگێك هەر بەو خەیاڵەوە دەژیام دڵم زۆر خۆش بوو سیمای دایکم دەهێنایە بەرچاوی خۆم دمگووت لەوانەیە ئێستا لە جاران قەڵەوتر بێت یان گۆڕابێت. ئەو مانگە ئەوەندە بەرێكو پێکی کارمدەکرد ئەوانیش هەستیان دەکرد کە وەك جاران نەماوم، بڕوا بکەن تەمەنم گەیشتبۆ ١٤ ساڵ لەو هەموو ساڵانەدا تەنها ئەو مانگەم بە خۆشی بەسەربرد. بەیانیەك سەرگەرمی ئیشکردن بوم کە ئامۆژنە گەورەکەم هاتو گووتی"شوکر بۆ خوا تۆش دەچیتە ماڵو مێردی خۆتو کوڕەکەشم ژن دێنێ" لەنێوان پێخۆش بوونو ناخۆشیدا نەمدەزانی کامەیانە بەڵام گووتم" ئەدی

ئامۆژن مەسەلەی دایکم، بڕیار نەبوو بێت بۆلام" گووتی"دیسان، دایکم، دایکم، بوو بەچی لە بیرخۆتی بەرەوە خوازبێنیت هاتووە" دڵم پڕبوو ئەوجارەش ئارەزووەکەم شکستی هێنا ئیدی دڵنیابووم هەرگیز کارێکی واناکەن بە دایکم شادببمەوە. ڕاستیەکەی بۆ شووکردنەکە پێم خۆشبوو هەر چاوەڕوان بووم ڕۆژێك ئەو کوڕەی دراوسێمان بێتە خوازبێنیم، گووتم " ئامۆژن خۆ دەبێ زاوا ببینم" گوتی" ئەو لەشارە لەوانەیە فریانەکەوێت بێتە ئێرە" قۆڵی ئامۆژنم ڕاکێشا گووتم" توخوا پێم بڵێ ئەوە باپیرم چۆن منی بەشوو داوە" گووتی" لەگەڵ باوکی(عومەر) ڕێککەوتوون بە خوشکی عومەرو تۆ ژن بەژنەمان کردووە" نازانم بڵێم چ هەستێکم هەبوو، لەلایەك کە لەو ماڵە رزگارم دەبوو حەزمەدەکرد لەلایەکی دیکەشەوە بیرمەدەکردەوە ژن بەژنەیەو ئەو کوڕەشم نەدیووە بەهەرحاڵ مامو ئامۆژنم شتی بوکێنیان بۆهەلگرتم، بەلام من هیچ کەیفم پێخۆش نەبوو. ئیدی ئەوەبوو لەوکاتەی خۆیان دیاریان کردبوو منیان برد بۆشارو خۆیان گەڕانەوە، ژنێك کە گووتیان خەسووتە منی بردە ژوورێك و گووتی ئێستا زاوا دێت. من تا ئەوساتەش نەمبینیبوو بۆ مارەکردنیش باپیرم وەکیلی من بوو، کە هاتە ژوورەوە پیاوێکی قەبەو سمێڵ زل لەدڵی خۆمدا گووتم لەوانەیە خەزوورم بێت، نازانم چی بڵێم ئەو پیاوەی بەقەدەر باوکم بوو مێردەکەم دەرچوو. خەریك بوو شێت بم لەیەکەم نیگاوە ڕقم لێیبۆوە، هەوڵمدا خۆم بەدەستیەوە نەدەم بەلام سوودی نەبوو. ئیدی شێوازێکی دیکەی ژیانی ناخۆشی من دەستیپێکرد، هیچ لە ژیانی من نەگۆڕا ماڵێکی ووشك و ناخۆش لەماڵی باپیرم ناخۆشتر، تەنها کەسەکان گۆڕابوون ئەگینا من هەمان کیژۆڵەی ژێردەستەی ماڵی باپیرم بووم. مێردەکەم تا بڵێی تووڕە، زمان شڕ، قومارچی، ئارەقخۆرەوە، زۆر ماندو بووم، سکم پەیداکرد ئەو زۆر بێ هەستو سۆز بوو هیچ گوێی بەمن نەدەدا، بەهەزار تکاو ڕەجا دەیبردمە لای دکتۆر لەگەڵ یەکەم منداڵمان خەزوورم مرد، منداڵەکە کچ بوو عومەر چاوی ئەو منداڵەی نەدەدیت. بەهیوای ئەوەی یەکێکیان کوڕ بێت بەردەوام داوای منداڵی دەکرد تا چوارەم منداڵمان کوڕ دەرچوو ئیدی جیاوازی لەنێوانیان دەکرد. دەمویست باسی ئەوەی بۆ بکەم کە ئارەزو دەکەم دایکم ببینم گووتی" نەدەبووایە قسەی باپیرت بشکێنی و شوو بکاتەوە". وایاندەزانی دایکم تاوانی کردووە، بۆ نەگبەتی من ئەو ساڵە ماڵی دایکم لەترسی ڕژێمی بەعس ڕایانکردبوو بۆ ئێران، زۆر جار دەیانگووت لە بیر خۆتی بەرەوە لەوانەیە مردبێ، بەلام من هەر چاوەڕوان بووم بڕوام نەدەکرد مردبێ، هیوای بینینی ئەو زیندوو ڕایگرتبووم ئەگینا ژیانم ئەوەندە لابێقیمەت ببوو خۆمم دەکوشت. هەردەم لەبیری ئەو ڕۆژەدا بووم کە پێی شادببمەوە. گەر کەمێك مێردەکەم لەگەڵم نەرم بوایە ژیانم باشتر دەبوو بەدرێژایی ئەو ساڵانەی لەگەڵ ئەودابووم خۆشیم لەخۆم نەدیت، شەوانە دەرەنگ دەهاتەوە شەوی وا هەبووە دەستەیەك برادەری لەگەڵ خۆی هێناوەتەوە بۆ ئارەق خواردنەوە. من ٧ منداڵم هەبوو هەمووی بەسەریەکەوە ببوون تەنها یەکێکیان کوڕبوو، تەواو بێکەس ببوم، نەنکم و باپیرم مردبوون، مامو ئامۆژنەکانم بە ساڵیش سەردانیان نەدەکردم، زۆر غەریبو بێمراد بووم. ساڵی ١٩٩٢دایکمم بینیەوە قژی سپی ببوو، مێردەکەی مردبوو، خاوەن ٥ منداڵ بوو. منو دایکە بێمرادەکەم تا ئێستاش درێژە بە ژیان دەدەین.

تورکمان کێنو لەکوێوە هاتوون

ئا: محمد ئەحمەندەیی

تورکمان ئەو کەمینەیەن کە لەچەند شوێنێکی عێراقو کوردستان بە ئامانجێکی سیاسی نیشتەجێ کرانو لەو کاتەوەش گەلی عێراقو کوردیش رێزیان لێگرتوون. لەوکاتەوە ئەمە بووتە کێشەیەكو بەردەوام دەوڵەتی تورکیا بەبیانووی پاراستنی ئەو کەمینەیە هەڕەشە دەکاتو تەنانەت بەشێکی زۆری خاکی هەرێمی کوردستان بە تورکمان لەقەڵەم دەدات.. بۆیە بەپێویستم زانی بە پشتبەستن بەچەند سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوی عەرەبی کەمێك نەژادو رەسەنایەتی تورکمان بە خوێنەری کورد بناسێنم تا بزانێت ئەو کەمینەیە لەکوێوە هاتووە.

تورکمان کێن و لەکوێوە هاتوون

بەبۆچوونی مێژوونووسی تورك (شاکر سابیر ضابط) کە ئەویش پشتی بەسەرچاوەی مێژوونووسە عەرەبیەکان بەستووە" یەکەم هاتنی تورکمان بۆناو عێراق ساڵی ٥٤ی کۆچیو ٦٧٤ز، بووە.. کاتێك چوارهەزار جەنگاوەر بۆ کۆمەکی خەلیفەی عەباسی هاتوون". ئەمەش وادیارە بۆتە سەرەتای شاڵاوی هاتنە ناوەوەی تورکمان کە مۆرکێکی سەربازی پێوەبووە بۆ ناو عێراق لەسەردەمە ئیسلامیە جیاجیاکاندا. (ئیبن خودادیە) لە" المسالكو الممالك"دا دەڵێ: والی خۆراسان عبداللەی کوڕی طاهر، ساڵانە هەزار تورکی لەشارە جیاجیاکانی تورکستانەوە دەناردە عێراق، ئەمەش بەپێی ئەو فەرمانە بووە کە لە خەلیفەوە بۆی دەهات.(د. مستەفا جواد) دەڵێ: وەك چۆن سەرکردە ئەمەویەکان، تورکیان بەلای خۆیاندا رادەکێشاو دەیانکردنە سەرباز، هەرواش عەباسیەکان بۆلای خۆیان دەهێنانو پروپاگەندەیان گەیشتە تورکستانو ئاسیای ناوەندو شۆڕشیان دژی ئەمەویەکان کردو تورکیشیان بەبیانوی ژیانی خۆش راپەڕاندن، بەم جۆرە ژمارەیەکی زۆری تورك دایانە پاڵ عەباسیەکان، هەندێك بەتەمایماڵو سامانو گۆڕینی هەلومەرجی سەختی ژیان خۆبەخش، کەپێیان وابوون ئەوە گوێڕایەلی فەرمانی خوایەو پێویستە لە" العقدا الغرید"ی ئیبن عبدربەدا هاتووە کە: هارون رەشید تورکمانی لەناو سوپاکەیو پاسەوانە تایبەتیەکانیدا بەکارهێناون، بەشی هەرە زۆری پاسەوانەکانی (مەئمونیش)تورك بوون. هەر خەلیفە موعتەسەمی عەباسیش، لەشکرێکی لێ ئامادەکردبوونو ساڵی ٢٢١ك، (٨٣٦)ز. لەسامەڕا نیشتەجێی کردبوون، بەم جۆرە بوونی تورکمان لە عێراقدا، زیاترو زیاتر بوو، بەڕادەیەك لەسەردەمی بوەیهی (ناوەڕاستی سەدەی دەیەم تا ناوەڕاستی سەدەی یازدەهەمی زایینی) زۆربەی سەربازانی دەوڵەتی بوەیهی تورکو دەیلەم بوون. بە پشتبەستن بەم راستیانە، دەگەینە ئەو دەرەنجامەی کە شاکر سابیر دەڵێ: وەکو بۆمان دەرکەوت هاوڵاتیانی تورکمان لە عێراق، ئەرکی پاراستنی نیشتیمانیان پێسپێردراوە دژی شاڵاوی دەرەکیو پارێزگاری ئاسایشی ناوخۆی وڵات. بۆیە دەبینین لەسەردەمی ئەمەویو عەباسیدا، لەشارو شوێنە سەربازیو ستراتیژیەکانی سەرتاسەری عێراق نیشتەجێ کراون وەکو(بەسرە، واسیت، بەغداد، سامەڕا، تکریت، موسڵ، تەلەعفەر، ئەربیل(هەولێر)، کەرکوك، مەندەلیو ناوچەکانی دیکەی دیالاو شارەزوورو چەند ناوچەیەکی دی. شایانی باسە، ئەو تورکانەی هاتنە عێراق، هەتا سەردەمی دەوڵەتی (بوەیهی) تەنها ناوەڕاستو خواروی عێراقیان کردبووە مۆڵگەی نیشتەجێ بوونی خۆیان، وێڕای چەند شارو ناوچەیەکی ستراتیژی لەباکور بەتایبەتی لە موسڵو سامەڕاو هەولێرو کەرکوكو تکریت. لێرەدا جێگەی خۆیەتی بیروڕای لیژنەی تایبەتی دەستەی نەتەوەکان بۆ لێکۆڵینەوەی کێشەی موسڵ، لەو بوارەدا بەهێند وەربگرین، کە ئەو لیژنەیە، پشتی بە ژمارەیەکی زۆری سەرچاوەو بەڵگەنامە بەستووەو لەگەڵ بیروڕای رۆژهەڵاتناسی ناسراوو یەکێك لە دانەرانی (ئینسکلۆپیدیای ئیسلامی)و خاوەنی سەروتاری کەرکوك لە ئنسکلۆپیدیاکەدا "ج- ه کریمەرز" ئاشنابووەو لیژنەی ویلایەتی موسڵ نەچۆتە ژێر کاریگەری هیچکام لە بۆچوونی ئینگلیزو کەمالیەکان، کە دوولایەنی سەرەکی کێشەی موسڵ بوون. لیژنەکە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە دوو کۆمەڵی سەرەکی تورکمان لە موسڵ هەن، کە ئەوانیش تورکمانی رۆژهەڵاتو تورکمانی رۆژ ئاوان کە بەدوو دیالێکتی جیا قسەدەکەنو پاشماوەی ئەو سەربازانەن کە پیاوی خەلیفەکانی عەباسیو کاسەلێسی ئەوانو سەربازانی توغرولو هاوپەیمانەکانیان نۆ سەربازی ئەتابەگو سوڵتانەکانی عوسمانیو ئەفسەرو فەرمانبەرەکانی ئەوان بوون لە چاخە دێرینەکاندا، واش گومان دەکرێ کە (ئەدمۆنس) هەربۆیە کتێبەکەی خۆی بەناوی(کوردو تورکو عەرەب) ناونابێت. زاراوەی تورکمان بۆ ئەوشارو گوندانە بەکارهێنراوە کە لە کۆمەڵێك رەشو رووت پێکهاتوونو بەگشتی بە تورکمانی قسە دەکەن، وشەی تورکیش مەبەست لێی ئەندامی خێزانە دەسەڵاتدارو خواپێداوەکانو پاشماوەی فەرمانبەرو ئەفسەرانی پلە بەرزی سەربازی عوسمانین لەتورکو کەسانی دی کە دوای رۆیشتنی

عوسمانیەکان بەجێماون بەتایبەتی لەشاری کەرکوكو بە تورکی عوسمانی قسەدەکەن. سەرچاوە زانستیە عێراقیەکانیش بەهەمان شێوە باسی رەسەنو بنەچەی تورکمانو شوێنی بونیان دەکەن، هەروەکو لە دەلیلی فەرمی عێراقیدا هاتووەو دەڵێ: لەسەردەمی سەلجوقیو عوسمانیدا دابەزێنراونە چەند ناوچەیەك کە ئەم ناوچانە، شوێنگەلێکی سەربازی گرنگ بوون لە شوێنی پێکگەیشتنی هەردوو ناوچەی کوردو عەرەب. دواتر ئەم ناوچەو ناوەندانە گەشەیان کردووەو بونەتە شاری گەورەی وەك: تەلەعفەر، گوێر، مەخمور، ئاڵتون کۆپری، داقوق، توزخورماتو، خانەقین، مەنەدلیو جیزانیو...هتد. لەسەردەمی عوسمانیدا بوونی تورکمانو دەسەڵاتیان لە کەرکوك پەرەی سەند، نەخوازەلا دوای ئەوەی ئەو ناوچانە بەفەرمی خرانە سەرخاکی عوسمانی بەپێی رێککەوتننامەی (ئەماسیە)بوو لەنێوان هەردوولا، عوسمانی سەفەوی کە لە ٢٩ئاداری ١٥٥٥ز. مۆرکرا. لێرەدا ئەوەی مەبەستە ئەوەیە کە بەروونی لەبەڵگەنامە فەرمیەکانی عوسمانیدا، ئاماژە بە کێشەی سنووری ئێرانو عوسمانی کراوە، بەتایبەتی لەسەر سنجقەکانی شارەزوور، کەرکوك، رەواندز، عەمادیە، وانو بایەزید، لەسەر ئەو بنەمایەی کە ئەو ناوچانە کوردن تا درەنگانێکی سالای ١٩٠٨. پێویستە بڵێین، لە زۆر زووەوە کاتێ عوسمانیەکان عێراقیان داگیرکرد، هێزێکی سەربازیان لە (ئینکشاری)کەرکوك دانا، بۆ ئەوەی ئەو گرنگیەی بۆ شارەکە بگێرنەوە کە پێش ئیسلام هەیبووە وەکو قەلایەك وابوو لەرووی هەردەستدرێژیەك کە لە رۆژهەلاتەوە کرابایە بە تایبەتی لەلایەن ئێرانەوە، ئەو بوونە سەربازیەی عوسمانی وردە وردە پەرەی سەند بەهۆی پێویستی پاراستنی رێگای بازرگانی کە لە ئەنادۆڵەوە درێژدەبۆوە ناو قولایی خاکی عێراق، بەمەبەستی بەرپەرچدانەوەی هۆزەکوردەکان، بەتایبەتی هۆزی هەمەوەند کە مەترسیەکی گەورەبوون بۆ کەرکوكو دەوروبەری. بەوجۆرە کەرکوك بەگرنگی مایەوە تا ئاخروئۆخری سەردەمی عوسمانی، کاتێك لەوێوە سەرباز دەنێردران بۆ سەرکوتکردنی ئەو کوردانەی کەلە(بابی عالی)هەڵدەگەڕانەوە لە ناوچەدوورەدەستەکانی کوردستان. ماوەیەك پێش جەنگی یەکەمی جیهانی، عوسمانیەکان خوێندگەیەکی " روشدیە" ی سەربازیان لە کەرکوك کردەوە، کە دوای ئەو بەرواره بوو بەکاریگەریەك کە فەرمانبەری مەدەنیو ژاندرمەی باوەڕپێکراوی بۆ دەوڵەتی عوسمانی دەستەبەرکرد. بەوجۆرە لەناو تورکمانەکاندا، کەسانی خاوەن پلەوپایەی

بەرز، لەبواری سەربازیو کارگێڕیدا پەیدابوون، ئەمە جگەلەوەی بەشێکی بەرچاوی تورکمان، بەزەویو کشتوکاڵەوە بەسترانەوەو(بابی عالی) زۆر بەدەست ئاوەلایی زەوی کشتوکاڵی گەورەی پێبەخشینو کردنی بە دەرەبەگی گەورە. لەئەنجامی ئەوهەموو فلتەرو هۆکارانە، توێژێکی ئەریستۆکراتی(خانەدانی) تورکمان لەناو خودی کەرکوك پەیدابوونو زۆر خێرا گەشەیانکردوو دەسەڵاتی سیاسیو ئابووریو رۆشنبیری گەورەی پەیداکرد. دواتر بە گواستنەوەی دەسەلات بۆ(ئیتیحادیەکان)و لە ئەنجامی شۆڕشەکەی ساڵی ١٩٠٨ دەسەلاتو قەڵەمڕەوی تورکمانەکان زۆر زیادی کردوو پەرەی سەند. پسپۆڕێك لەو بارەیەوە دەڵێ :- ئیتیحادیەکانیش هەمان سیاسەتی پێشوی عوسمانیەکانیان گرتەبەرو بەجۆشدانی گیانی نەتەوەپەرستی لەدڵی تورکمانەکاندا، هەلومەرجەکەیان زیاتر دژوارکردو لقو دامەزراوەی زیاتری ئیتیحادو تەرەقیان لە ناوچە تورکماننشینەکاندا کردەوەو کادرو لێپرسراوی زۆری تورکمانیان تێدا قوت کردنەوەو خوێندکارانی تورکمانیان لە قوتابخانەو کۆلێژەکانی ئەستەمبوڵ وەردەگرتنو هانیان دەدان بۆ تورکیا سەفەربکەن. سەرجەم ئەم هەنگاوانە مۆرکێکی نەتەوایەتیان لەسەر لایەنە جیاجیاکانی ژیان لە کەرکوكو دەوروبەری لەسەردەمی عوسمانیدا بەجێهێشت، تانانەت کار بەوەگەیشت، هەندێ خێزانی ناسراوی کورد، ناسنامەی نەتەوەیی خۆیان بۆ تورکی گۆڕی، لەوانەش بنەماڵەی یەعقوبی(ئال یەعقوب زادە)کە بنەماڵەیەکی ناسراوی عەشیرەتی زەنگەنەی کوردبوون. بەلام یەعقوبیەکانی هەولێر، پێناسەی نەتەوەیی کوردی خۆیان پاراست، یەعقوبیەکانی کەرکوك خاوەن زەویو زارێکی گەورەبوونو ئەوەش دەسەلاتێکی زۆری پێدان، ئەو دیاردەیەش هەر بەتەنیا کەرکوکی نەگرتەوە.. بەجۆرێك کە ئەفسەرێکی ئینگلیزی لە سوپای عوسمانیدا ئیشی دەکرد بەناوی(مێجەر ملليگن) لەنیوەی دووەمی سەدەی نۆزدەدا، بەچاوی خۆی بینویەتی کەچۆن زۆر لە کوردەکانی " ئەرزەڕۆمو وان" پێناسەی نەتەوەیی خۆیان گۆڕیوە، لەپێناو نزیکبوونەوە لە دەوڵەتو بەدەستهێنانی بەشو پشکی چاك، دەرهاویشتە رۆشنبیریەکانی تورك ئەو سنورەشی بەزاند، بەجۆرێك زمانی تورکی وەك زمانی دەسەلاتو فێربوون بەشێوەیەکی بەرفراوان لە کەرکوكو دەوروبەری گەشەی سەند، بەتایبەتیش عوسمانیەکان لە کەرکوك بایەخێکی زیاتریان بەتورکی دەدا، وەك لەوەی لەشارەکانی دیکەی عێراق دەکرا، بۆ نموونە

هەر لە زۆر زووەوە لە ساڵی ١٨٧١ز. قۆوتابخانەیەکی پیشەییان لێکردووە، کە یەکێك بوو لەو سێ دانەیەی کە بەو جۆرە لە سەرتاسەری عێراق هەبوون. هەروەها، یەکەم خوێندنگەی سوڵتانی لە ساڵی ١٩١٠دا لە کەرکوك کرایەوە، لەکاتێکدا دوای زیاتر لە سی ساڵ، هەمان خوێندگە لە کانوونی یەکەمی ١٩١٣ لە بەغدا کرایەوە، ئەمە لەکاتێکدا بوو، کە هەوڵەکانی والی موسڵ لەسەرەتای ساڵی ١٩١٤دا سەرینەگرت، بۆ گۆڕینی خوێندنگەیەکی ئامادەیی بۆ خوێندنگەی سوڵتانی، جێی وەبیرهێنانەوەیە زمانی (تورکی) زمانی خوێندن بوو لەسەرجەم خوێندنگە عێراقیەکاندا، بەشێوازێکی تورکی دەخوێندرا لەلایەن مامۆستایانی تورکەوە، بەجۆرێك تێکڕای کاتژمێرە تەرخانکراوەکان، بوونە زمانی تورکی لە قوتابخانەی روشدیەو ئامادەییەکان بیستو دوو کاتژمێربوو، واتە دوو ئەوەندەی ئەو کاتەی کە بۆ زمانی عەرەبی دانرابوو، گەرچی زمانی ئایینو قورئانیش بوو، رۆژنامەو کتێبە ئەدەبیە تورکیەکان، دەورێکی بالایان لەو بوارەدا دەبینی، وەکو زانراویشە، زۆربەی رۆژنامەکانی ئەوسا، یان بەتورکی بوو یان بە عەرەبیەکی تورکی، یان بەتورکیو کوردی دەردەچوون. هەروەها رۆژنامەکانی ئەستەمبوڵ برەوێکی زۆریان لەنێو رۆشنبیرانی کوردو تورکماندا لە کەرکوكو شارو ناوچەکانی دی پەیداکرد. جگە لەوەش شاعیرانی کورد بەبەرهەمی رۆشنبیرو نووسەرە تورکە نوێخوازەکان سەرسام بوون، لەوانەش(شێخ رەزای تالەبانی) کە پەیوەندیو دۆستایەتی (نامیق کەمالی ١٨٤٠ - ١٨٨٨)نوێخواز هەبوو. شێخ رەزاو شاعیرانی دیکەی کورد، توانیان بەهەردوو زمانی کوردیو تورکی، شاکاری بەناوبانگ تۆماربکەن، بۆیە، سەیر نییە زمانی تورکی ببێتە زمانی رۆشنبیریو قسەپێکردن لەسەر ئاستێکی فراوان، نەك هەر لەنێو تورکمانەکانی کەرکوكو دەوروبەری بەتەنیا، بەڵکو لەنێو عەرەبو کوردیشدا بێ ئەوەی کاربکاتە سەرهەڵکەوتی نەتەوایەتیان، وەکو(کرێمە) باسی دەکات: پێش جەنگی جیهانی یەکەم لە کەرکوك تەنیا جولەکەکان بەعەرەبی قسەیان دەکرد، لەکاتێکدا مەسیحیەکانی کەرکوك کە ژمارەیان سێ سەدو پەنجا خێزان دەبوو، بەتورکیەك قسەیان دەکرد، بەرێنووسی سریانی دەنووسرا، ئەم دیاردەیە درێژبووەوە بۆ دەوروبەری کەرکوکیش، جگە لەوەی ئەم گەشتیارە سەرنجی ئەوەشی داوە زمانی خەڵکی توزخورماتوو کوردیو تورکی بووە.

- گۆڤاری زانستی سەردەمی عێراقی، ئەو تێبینیەی لەبارەی عەرەبەکانی زین

ئەلعابدین، تۆمار کردووە کە دەڵێ: گڵکۆی ئیمام زەین ئەلعابدین کوڕی حسێن کە تەلاریکی سێ گومبەزیە، لەسەر تەپۆلکەیەکی مێژوویی دروستکراوە کە، دەکەوێتە باکوری رۆژهەڵاتی شارۆچکەی داقوقەو بەدووری حەوت کیلۆمەترە. گوندێکی دەکەوێتە نێوانەوە کە بەو ناوە ناسراوەو زۆربەی دانیشتوانەکەی عەرەبن‌و بەڵام زمانی فەرمیان تورکیە. تورکمانەکانیش لەلایەن کوردو عەرەبی ناوچەکەوە کاریان تێکراوە، بەڵام لەرووی هاوکاری‌و بەریەك کەوتن نەك بەزۆری‌و ناچارکردن بە مەبەستی گۆڕین‌و بەکورد یا بەعەرەبکردن.

تەها هاشمی لە(مفصل جغرافیە العراق)دا دەڵێ: گومانی تێدانییە ئەو تورکمانانە، نەیانتوانی دابونەریتی رەسەنی تورکی خۆیان بپارێزن، چونکە تێکەڵاوی کوردو عەرەب بوون‌و جودابوون لە تورکەکانی ئەندۆڵ.(فەیسەل محمد الرحیم)لەبارەی زمانی تورکمانیەوە دەڵێ: لەزمانی رەسەنی تورکی دوورکەوتۆتەوەو وشەگەلی کوردی‌و عەرەبی زۆری تێکەڵ بووە. (ئەدمۆنس) لەکتێبی " کوردو تورك‌و عەرەب"لە باسی کەرکوکدا، کاتێ کەدێتە سەر تورکمان لە (ل٣٢٥) دادەڵێ: ئەوانەی لە مێژووی عێراقیان کۆڵیوەتەوەو من دەربارەی ناوەندو شوێن‌و ژیانی تورکمان قسەم لەگەڵ کردوون لەسەر ئەو باوەڕەن کە :-

١-تورکمانەکانی عێراق(سەلجوقی گەورە)لە ئەنادۆڵەوە هێناونی.

٢-ئەو تورکمانانە، نەوەی ئەو سەدهەزار تورکەن کە تەیموری لەنگ گرتنی‌و بەتکای (خواجە عەلی) شێخی ئەردەوێڵ لە کوشتنیان خۆش بوو، ئەو خواجە عەلیە، یەکەم کەسی سەفەوی بوو کە هەستی شیعەگەری لەخۆیدا پێشاندا.

٣-بەو پێیەی دەبێ هاتنی تورکمانەکان لەنێوان سالآنی ١٣٩٢- ١٤٠٥دا بووبێ.

٤-سوڵتان سەلیمی یەکەم‌و سوڵتان سلێمانی قانونی(١٢- ١٥٦٦)ئەو تورکمانانەیان بۆ پارستنی رێگا لە ئەناتۆڵیانەوە هێناونە ناو عێراق.

٥-ئەو تورکمانانە دەبێ خزم‌و کەس‌وکاری ئازەربایجانیەکانی(مەراغە)بن، کەشا عەباسی سەفەوی (٠٢-١٥٢٤)کاتێ عێراقی داگیرکردووە لەسەربازگەکانی ئەوێ دایناون.

٦-ئەو تورکمانانە، دەبێ خزم‌و کەسی ئەندامانی ئەو پێگە سەربازیە بن کە (نادرشای قاجاری)(٣٠- ١٧٤٧) لە عێراق دایناون.

٧-سەرچاوەکان لە خەملآندنی ژمارەیەکی تورکمان لەعێراقی پێش سەرژمێری (١٩٥٧) کە پێشتر ئاماژەی پێکراوە، گرژو ناکۆکن‌و لەیەکەوە نزیك نین. رۆشنبیرانی تورکمان لەبارەی ژمارەی تورکمانەکانەوە زێدەڕەویان دەکرد، کە لەوانەیە بەهۆی بڵاوبوونەوەی زمانەکەیان بووبێ‌و لەهەمان کاتدا کەسانی دی ژمارەیەکی لەراستی بەدەریان راگەیاند، بەجۆرێك پاش تێپەڕینی چەند دەیەیەك لەرۆژگار، هەر هەمان ژمارەی(٦٠٠٠٠)شەست هەزار تورکمانیان رادەگەیاند کە دەوڵەتی بەریتانیا ساڵی ١٩٣١دا بو بەدەستەی نەتەوەکان، لەدوا راپۆرتی خۆیدا دەربارەی چۆنیەتی بەڕێوەبردنی کاروباری عێراق. پێویستە بگوترێ هەر هەمان ژمارەش لە ساڵی(١٩٣٠)دا تەها هاشم باسی کردووە، هەندێ کەسی دیکەش ساڵی ١٩٧٥دا ژمارەیەکی لەوەش کەمتریان دابوو کە بریتی بوو لە (٣٨٨٥٢)کەس، بەپشت بەستن بەو سەرچاوە مێژووییەی کە مێژووی چاپکردنی دەگەڕایەوە بۆ ساڵی ١٩٣٦و ئەو هەڵەیەش خودی سەرچاوە رۆژئاواییەکانیشی گرتۆتەوە، لەوانەش کتێبێك کە لەبارەی عێراقەوە، لیژنەیەکی تایبەتی لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، دوای جەنگی دووەمی جیهانی دایناوبوو، تێیدا ژمارەی تورکمانەکانی عێراقی بە (٣٠٠٠٠)سی هەزار کەس خەملآندبوو.(د. عەبدالرحمن جلیلی)ناوچەی تورکمان نشینی لە عێراق ئاوا دیاری دەکاو دەڵێ: پارچە زەویەکی تەسك‌و درێژهەیە، کە لەچەند شوێنێکی لەیەکەوە نزیکە، بەڵام بەیەکەوە نەلکاوە، تورکمان نیشتەجێن. ئەو هەرێمەش لە رۆژئاوای موسڵەوە درێژدەبێتەوە بۆ هەولێرو کەرکوك، لە رۆژئاواو لەوێوە تا دەگاتە نزیك بەغدا، کە بەشی هەرەزۆری ئەو تورکمانانە، پاشماوەی ئەو سوپا تورکیەن کە عێراقیان داگیرکردووەو چەندین سەربازگەیان لەو شوێنانە بەجێ هێشتووە، کە ئەوانە تێکەڵی دەوروبەرەکەی خۆیانبوون‌و هەندێ بنەمای خۆیان پاراستووەو لەهەمان کاتیشدا دابونەریتی ئەو ژینگە تازەیان وەرگرتووە. ئەمە جگە لەو قسەیەی کە دەڵێ: تورکمانەکانی عێراق‌و کوردستانی عێراق، پیاوی والیە عوسمانیەکان بوون‌و پاش تێشکانی پیاوە نەخۆشەکە لە جەنگی یەکەم‌و هەڵاتنی لە عێراق‌و کوردستان، ئەو خزمەتکارو نۆکەرانە بەجێماون‌و ناوی تورکمانیان بەسەردا بڕاوەو بەرەبەرە ژمارەیان زیادی کردووە تا ئەمڕۆو ئێستاش خۆیان بە میراتگری دەوڵەتی عوسمانی دەزانن.

" رونکردنەوەیەك"

وشەی تورکمان (Turkoman-Turkomansmen) وشەیەکی لێکدراوەو ئەگەر بە ئینگلیزی شیتەڵی بکەین، ئەوا بەو شێوەیەی خوارەوە، واتا دەداتو بۆ خوێنەر روون دەبێتەوە.

+ وشەی تورك بەو رەگەزەوە دەگوترێ کە بەو ناوەوە ناسراوەو لەسەردەمی ئێستادا لەچەند وڵاتێکی وەك ئایزربایجان‌و تورکمانستاندا دەژین‌و کاتی خۆشی، چەند هۆزێکی بێ سەرەوبەرەی شوانکارەو کۆچەریبوون‌و هۆزی(قای) کە یەکێك لەو هۆزانەبووە لەسەر لاساری‌و دزی‌و راووڕوت، جەنگیز راوەدووی ناون‌و لە ئەنادۆڵ گیرسایەوەو دواتر دەوڵەتی عوسمانیان بەناوی عوسمانی کوڕی ئەرتوغرولەوە کە سەرۆکایان بوو دامەزراند لەسەردارو پەردووی دەوڵەتی سەلجوقی. شوی مان men- manوشەیەکی ئینگلیزیەو واتای پیاو دەگەیەنێت‌و بەتەنیاو لەگەڵ ناوی گەل‌و نەتەوانیشدا بەکاردێ وەك kurdis man englisman...هتد، کە مانای پیاوی کوردو پیاوی ئینگلیز دەگەیەنێ. کەواتە وشەی(Turkoman) لێرەدا واتای پیاوی تورك یان نۆکەری تورك دەگەیەنێت، ئەمەش ئەوراستیە پشتراست دەکاتەوە کە دەڵێ: تورکمان تورك نین‌و سوڵتانەکانی عوسمانی‌و والیەکانیان لەملاو ئەولاوە بەپارەو بۆ خزمەتی خۆیان‌و بەرژەوەندییە ئابوریەکانیان‌و پاراستنی رێگا بازرگانیەکانیان هێناویانە عێراق‌و نیشتەجێیان کردوون‌و دوای روخانی دەوڵەتی عوسمانیش لەساڵی ١٩١٨دا سەرلەنوێ هەڵوەشانەوەی خەلافەتی عوسمانی لە ١٩٢٤. ئەمانە لە عێراق‌و کوردستان بەجێ هێڵراون‌و بەهەمان ناوی تورکمان خەڵك دەیناسین‌و ناوی دەبردن.

شاعیرێکیش دەڵێ:

تورکمانی نان خۆرو کاسە دڕێن
بێگانەن‌و کەس نازانێ خەڵکی کوێن
کوردی رەسەن هەمیشە رێزی گرتوون
تاتوانی بێ میوانداری لێ کردوون
بەڵام ئەوان بەقسەی تورانیزمەکان
هەر چەقەڵ بوون بۆ چاوی کورد زمان

سەرچاوەکان:

کرکوك‌و توابعهاحکم التاریخ‌والضمیر. د. کمال مەزهەر احمد

موجز تاریخ الترکمان في العراق. الجزالاول . شاکر صابر الضابط

العراق الشمالی. د. شاکر خصباك

کردو ترك‌و عرب. الطبعة العربیة . ادمونس

تەها هاشمی . مفصل جغرافیە العراق

محاضرات في اقتصادیات العراق. ص ١٤ د. عبدالرحمن الجلیلی.

فەرهەنگخانەی قەڵادزێ

نمونەیەکی جوانی کۆمەڵگەی مەدەنی

فەرهەنگخانەی قەڵادزێ پڕۆژەیەکی دوو لایەنەی نێوان وەزارەتی وەرزش و لاوان و گەنجانی قەڵادزێ یە، پڕۆژەکەش پڕۆژەیەکی هەمەلایەنەی فراوانە، بەو مانایەی تەنها لەچوارچێوەیەکی دیاریکراودا خوول ناخوات گرنگی دەدات بە ئەدەب و هونەرو فەرهەنگ و وەرزش و خولی زمانەوانی و بوارەکانی کۆمپیوتەرو ئینتەرنێت و کۆڕو سیمینارو گەشتی زانستی و بواری هۆشیاری گشتی، لە بنچینەدا فەرهەنگخانە ستراتیژێکی گەورەو فراوانی هەیە کەئێستا لە سەرەتای دایەو لەپلانی جێ بەجێ کردنی بەرنامەکانی دایە، لە داهاتووشدا چەندین پرۆژەی گەورەو هەمەلایەنی هەیە بەتایبەت هەوڵدان بۆ هۆشیاری گشتی لاوان و هاوکاری کردنیان بۆ گەشەپێدانی توانا سازیەکانیان لە گشت بوارە هەمەچەشنەکانیاندا. ئەوەی جێی باسە ئەم پڕۆژەیەیەی وەزارەتی وەرزش و لاوان بە سیستەمێکی تازە کاری لە سەر دەکرێت و ئەمەش بەوەی گەنجان و لاوان زۆربەی دەسەڵاتی بڕیاردان لەژێر دەسەڵاتی خۆیاندایەو ئازادانە مامەلە دەکەن. ئەم پڕۆژە جێگای تەواو لە دڵی گەنجانی دەڤەرەکەدا کردۆتەوە، لە هەمانکاتدا گەنجێکی زۆر سودی لێ دەبینن کە لە زۆرکاتدا وەك ماڵی گەنجانی لێهاتووە، بەوەی گەنجان بە هەموو جیاوازیەکی ڕەگەزی سیاسی ئاینی.. ڕووی تێدەکەن، بەمەبەستی زیاتر ئاگادار بوون لە چۆنێتی ئیش و کارەکانی پرۆژەکە زنار بە پێویستی زانی کە لە نزیکەوە ئەو کەس و گەنجانە بدوێنێت کە کاریان تێداکردووە. سەرەتاش (عبداللە محمد امین)بەرێوەبەری پێشووی فەرهەنگخانە بەم جۆرە بۆمان دوا"بەڕێوەبردن ئەرکێکی گرنگ و گرانە، گرنگە چوونکە بەڕێوەبردن رووح دەدات بە میکانیزمی بەردەست هاوکات ڕوحیشیان لێ دەستێنێ بە گوێرەی سەرکەوتویی و لاوازی، بەڕێوەبەری سەرەکی ناهێڵێت کێشە بچووکەکان ببنە باسی سەرەکی، گرانی بەڕێوەبردن زیاتر لەو کاتەدایە کە ستافێك خۆبەخش بن چونکە سەرکەووتنی بەڕێوەبردن خۆی لە جێبەجێ کردنی یاساو ڕێکخستندا دەبینێتەوە، ئەمەش لەوکاتانەدا کەمێك ئەستەمترە، فەرهەنگخانەی قەڵادزێ نمونەیەکی جوانی کاری مەدەنی بەڕێوەبردنی سەرکەوتوو بووەو دەبێت، ئێمە لە ماوەی پێنج مانگی ڕابردوودا چەند کارێکمان کردووە کە لەڕوی چەندایەتی و چۆنایەتییەوە جێگای شانازیەو دڵخۆشکەرە ئەمەش بەتواناو ماندووبوونی سەرجەم ستافی فەرهەنگخانە هاتۆتەدی".

بەمەستی کاراکردنی گەنجان و لاوانی دەوری فەرهەنگخانەو نەریتێکی نوێ و تەکنیکێکی کارکردنی تازە فەرهەنگخانە بوارێکی زیاتر بەو گەنجانە دەدات بۆ گۆڕانکاری لە ستافدا دەکات وەك ئەرکێکی بەڕێوەبردن، هەر گەنجێکیش دەتوانێ ئامادەسازی لە بواری تواناکانی خۆیدا بکات

و بەشداری لەو پرۆسەیەدا بکات. بۆیە وەك ئەرکێك لە سەرەتای ئەم مانگەدا ستافی تازەو بەڕێوەبەری تازە هەڵبژێردرا کە (جلال خدر) بۆ ئەم پۆستە هەڵبژێردرا بەم شێوەیە بۆ ئێمە دواو گووتی "شانازی بە ئەرکەکەمەوە دەکەم و بۆ خزمەتکردنی گەنجان و لاوان ئەوەی لە توانامدابێت دەیکەم بە هاوکاری ئەوستافەی لە دەورمە، دیارە ئێمە لە سەرەتادا بە پێی سیستەمێك کەخۆمان دامان رشتووە بە شەکانمان جیاکردۆتەوە لە(بەڕێوەبەر، پرۆژەکان، دارایی، کۆمیتەکانی کار، ڕاگەیاندن و پەیوەندیەکان و ئەرشیف) چەندین بەشی دیکە بۆ هەریەکێکیشیان پەیرەوی تایبەتمان بۆ ڕێکخستووە کارەکانیان دەکەن".

ئەنجام دانی ئەم پرۆژەیەو ڕێکخستنی کارەکانی پێویستی بە بۆدجەیەکی تایبەت هەیە بۆ ئەمەش بەشی دارایی کارەکانی ئەم لایەنەی ڕاپەڕاندووە، عمر احمد قادر بەرپرسی دارای بەم شێوەیە قسەی بۆکردین"سیستەمی دارایی ئێمە بە شێوازێکی کراوەیە، لە خەرجیەکانماندا زۆر دەست کراوەین، ئەمەش جۆرێك لە کارێکی تازەیە تابتوانین زیاتر پێشکەوتن هەنگاو بنێین، وەك بودجەیەکی دیاری کراومان هەیە کە پەیوەندی بەو پرۆژانەوە هەیە کە ئێمە ئەنجامیان دەدەین و بۆ هەرجارێکی پارە وەرگرتن دەبێت ڕاپرۆتێکی دارایی پێشکەشی وەزارەت بکەین کە هەموو وسولات و خەرجی دەستی تێدایە، هموو خەرجیەکان بە ڕاوێژ لەگەڵ ستافی بەڕێوەبردنەو بە ڕێککەوتنە لەسەری، بۆ بەرچاو ڕوونی هەموو لایەك ئێمە سەرجەم کارەکانمان زۆر بە

شەفافیەت ئەنجامداوە هەربۆیە بۆ بینینی ڕاپۆرتەکانی دارایی هەمووکەسێك ئازادە، کە دیارە ئەمەش ڕوونی کارەکانمان دەردەخات". بەشی پڕۆژەکانی فەرهەنگخانە وەك بەشێکی چالاك‌و دیار کە (کارزان مەلا) سەرپەرشتی دەکات تا ئێستا چەندین پرۆژەو کاری گرنگی ئەنجام داوە لە بواری فەرهەنگی وەرزشی هۆشیاری گشتی‌و چەندین لایەنی دیکە وەك ژینگە پارێزی‌و پاکو خاوێنی. ئەویش لەبارەی چۆنێتی ڕاپەڕاندنی پرۆژەکان بۆ زنار گووتی" کاری ئێمە لە سەرەتاوە لە سەر بنەمای خۆشەویستی بۆ شارەکە درووست بووە بێگومان ئەمەش نەبوایە نەمان دەتوانی هیچ بە هیچ بکەین وەك بەشی پرۆژەکان کارمان لە سەر درووست کردنی کۆمیتەی کار کردووەتەوەو تا ئێستاش خەریکی درووست کردنی دەستەیەکی چالاکین لە هەردوو ڕەگەز بۆ زۆربەی بوارەکان بە پێی حەزوو ئارەزوی گەنجان خۆیان، کاری ئێمە پێشکەش کردنی پرۆژەیەو وەرگرتنی پڕۆژەی گەنجە بە نمونە پرۆژەی فلم سازی‌و شانۆکاریمان بۆ چەند گەنجێك کردووە، لە بواری وەرزشیدا یارمەتی تیپی وەرزشیمان داوەو پرۆژەیەکی گەورەمان کە زیاتر لە (١٠) ملیۆن دیناری تێچووە ئەویش چیمەنکردن‌و سەوزکردنی یاریگای سەرەکی شاری قەڵادزێ یە کە ئێستا لە ٨٥٪ی کارەکانی جێبەجێ کراون بۆ وەرزش دۆستان کردووە، بۆ ئەمەش هەوڵی زۆرمانداوە کە وەرزشەوانان خۆیان زۆربەی کارەکانیان بە دەستی خۆیان‌و بێ بەرامبەربکەن. لەبواری پاکوخاوێنیدا هەوڵی ئەوەمان داوە دەستەیەکی کۆمیتەی کار لە گەنجان لە قەڵادزێ پێکبێنین کە تائێستا بەشداری چەند هەڵمەتێکی پاککردنەوەمان لە شارۆچکەی مەخمورو شاری ڕانیە کردووە، نیازمانە لە ماوەی داهاتوودا هەڵمەتێکی پاککردنەوەی گشتی بۆ شاری قەڵادزێ ئەنجامبدەین لە ئێستاشدا تەنەکەی خۆڵمان بۆ ناوبازاڕ ئامادەکردووەو نیازمانە لە داهاتوویەکی نزیکدا بڵاویان کەینەوە، لە بواری هۆشیاری گشتیدا کارمان کردووەو بەردوام کۆڕو سیمیناری جیاجیامان لە سەر زۆربەی بوارەکان بۆ گەنجان سازداوە هەر لەڕووی ئەدەبی‌و سیاسی‌و کۆمەڵایەتی‌و زۆربەی بوارەکانی دیکەی پەیوەست بە ژیانی رۆژانەی ئێستاوە لەڕووی هونەریەوە ئێوارە ئاهەنگمان بۆ تارا رسوڵ‌و ڕێدار سابیر سازداوە لەگەڵ پیشاندانی چەندین کورتەفلم‌و نمایشکردنی چەندین شانۆ کە گەنجان بە هاوکاری ئێمە ئامادەیان کردبوون. لە بواری فێرکردنی زمانەوانیەوە خولی درێژخایەنمان بۆ گەنجان کردۆتەوە بۆ فێربوونی زمانی

ئینگلیزی کە ماوەی دوو مانگە بەردەوامە خولی ڕاهێنانمان بۆ زیاتر لە ١٠٠ خوێندکاری شەشەمی ئامادەیی کردۆتەوە، خولی کۆمپیوتەرمان بۆ زیاتر لە ١٢٠ کەس لە هەموو ئاستە جیاوازەکان کردۆتەوە بۆ پرۆگرامی جیاواز کە بۆ ماوەی بیست رۆژو بە سێ کاتی جیاواز بەشداری کراوەو ئەنجامی سەرکەوتوشی هەبووە ئێستا هێڵی ئینتەرنێتیشمان هەیە کە خۆشبەختانە لاوان دەتوانن بە کەمترین نرخ بەکاری بێنن. نیازیشمانە لە داهاتوودا کاری دیکەو هاوکاری زیاتری گەنجان‌و لاوان بکەین. بەوهیوایەی بتوانین کەم تازۆر هزری لاوان بجوڵێنین بۆ داهێنان‌و پاشەڕۆژێکی گەش، لێرەوە دەمهەوێت (ئاسۆس کمال‌و کاروان عارف)وەك دوو مرۆڤی بەخشندە بە لاوان باسێنم، کە هیچ گومانی تێدا نییە کە بێ

ئەوان ئەم پرۆژانە هیچ ئاکامێکیان نەدەبوو". بەشی کتێبخانە وەك یەکێك لە بەشە گرنگەکان لە کاردایە رۆژانە گەنجان سەردانی ئەوێ دەکەن بۆ خوێندنەوەو کتێب خواستن، فەرمان عزیز وەك سەرپەرشتیاری ئەم بەشە شێلگیرانە کاری تێدا دەکات‌و پرۆگرامێکی ڕێك‌و پێکی بۆ سازکردووەو کاری لە سەر دەکەن هەر لەمبارەیەوە ئەو گووتی" کتێبخانەکەی ئێمە بۆ خزمەتی هەمووانە هەموو کەسێك دەتوانێت سودی لێ وەربگرێت، هەرچەندە لە ئێستادا وەکو پێویست نییەو سەرچاوەکانمان کەمن بەڵام تا بۆمان کرابێت لە سەرخواستی گەنجان کتێبەکانمان کڕیون، زۆر کەسایەتی‌و لایەن کتێبیان بۆ ناردووین‌و لێرەوە سوپاسیان دەکەین، بەوهیوایەی خزمەتێکی ئەگەر بچووکیش بێت بە لاوان‌و گەنجان بکەین". چەند گەنجێکی دی کە کاریان لە پرۆژەکەدا کردبوو بەم جۆرە هاتنە دووان، حسن حمە عبداللە کە یەکێك لە کەسە چالاکەکان‌و لێپرسراوی کەلو پەلەکانی فەرهەنگخانە بوو گووتی" ئێمە بە خۆشەویستی یەکترەوە کارمان کردووە تا کەلاوەیەکمان بەهێزی پەنجەکانمان کردە بەهەشتێك بۆ گەنجان، نەمانزانی ماندوو بوون چیە، ئێستاش گەنجان بەرهەمی دەخۆن بۆیە ئێمە شانازی پێوە دەکەین. لە بارەی کارەکەشمەوە هەوڵمداوە بەوپەڕی دڵسۆزیەوە کار بۆ پاراستنی هەموو شتەکان بکەم‌و لای خۆم ئامارێکیان بکەم سەرجەم کەل‌و پەلەکانی تێدا تۆمار بکەم.

ساوێن خدر یەکێکی دیکە لەئەندامەکانی فەرهەنگخانە وەك کچێك بەشداری بەڕێوە چوونی کارەکانی ئەم شوێنەدەکات‌و بە ئێمەی گووت" من وەکو کچێك زۆر ئاسوودەم کە کار لە شوێنێکی وادا دەکەم هاوڕێکانمان هەموویان زۆر باشن بەهیوای ئەوەی بە هەموومان کاربۆ بەرەو پێش بردنی وڵات بکەین، لێرەوە بانگهێشتی خانمان دەکەم بۆ کارکردن کە ئێمە خۆمان بە نیوەی کۆمەڵ بزانین دەبێت هاوکاری‌و هەوڵیشمان وەك ئەرك بە پێودانگی مافەکانمان بێت تەمەنا دەکەم خانمانیش فەرهەنگخانە بناسن‌و بێنەپێش‌و قۆڵیانی لێ هەڵماڵن". یەکێکی تر لە بەشەکانی ئەم پڕۆژەیە بۆ خزمەتی ئەوانەیە کە سەردانی ئەو شوێنە دەکەن ئەویش کافتریایەکی قەشەنگ‌و جوان‌و پاك‌و خاوێن کە لەگەڵ کاتەکانی کردنەوەی فەرهەنگخانەدا ئەویش کراوەیە، هەڤاڵ محمد وەك کەسێکی ئەکتیڤ کە لە بواری ڕاگەیاندنی فەرهەنگخانەدا کاردەکات‌و هەڵسوڕاو بەهێزە ئەو کاتێك چالاکیەك دەکرێت پێشکات لەرووی راگەیاندنەوە ئامادەکاری بۆ دەکات، ئەو ستافێکی کارای هەیە کە (گەیلان‌و کرێکارو چیاو سەربەست)ن بەیەکەوە بە خۆشەویستیەوە کاردەکەن. بۆیە دەکرێت بڵێین ئەو پرۆژەیە نمونەیەکی جوانی کۆمەڵگەی مەدەنیە لە کوردستان. شەیدا عبداللە وەك کچێك کە ڕۆژانە سەردانی فەرهەنگخانە دەکات بۆ ئێمە دواو گووتی" فەرهەنگخانە شوێنێکی تازەو شیاوە بۆ گەنجان ئەوەی من تێبینی دەکەم ئەوەیە کە هەموو چین‌وتوێژێکی گەنجان بەبێ جیاوازی سەردانی ئەو شوێنە دەکەن ئەمەش جێگای دڵخۆشیە بۆ هەموو لایەك، هیواخوازم بەردەوام بن‌و سەرکەوتنی زیاتریان بۆ داوا دەکەم".

گەنجو گەوهەری گەنجێتی

ئەرسەلان مەحمود

هەر ئەوكاتە مرۆڤ، دەتوانێ ئەقلانەو لۆژیكیانە بیربكاتەوەو گفتوگۆ بكات كەخوێندنەوەو تێگەیشتنێكی بابەتیانەی لەسەر شێوازو ئامانجی ئەو وتووێژە هەبێ كەدەیەوێت ئەنجامی بدات، بۆلێك تێگەیشتن‌و خولْقاندنی كەشێكی نوێ، تەندروست نیە عەقڵ كەناگیربكرێ‌و بخرێتە ناوسنورو نەزمێكی چوارچێوەداری كۆنەوە، یان لەگەڵ ئەو بیرورِایانەی لەپێشوەختدا ناسێندراون، قەتیس بكرێ، چونكە مومكین نیە دوو جیهانی لێكتر جودا هەروا سادەو عەفەویانە وێك بێنیتەوە، كەوابوو عەقڵ بەتەنها خۆی لەو پەیوەندییەدا دەبینێتەوە كەدەبێ لەگەڵ یەكتریدا دروستی بكەین‌و لەگەڵ یەكتریدا بیبەستین، چونكە ئەوپەیوەندیانەی كەگفتوگۆی ئازادانە لەجێی ستەم‌و كوشتن‌و چەوساندنەوەو رِەفزكردنی ئەوانی دی بەرامبەر دەخەنەوەو جۆرێك لەژیان‌و دنیابینی ئەقلانە بونیاد دەنێت..

بۆیە ئەگەر بیروباوەرِێك بێ‌و بیەوێت هەموومان لەچوارچێوەی مۆدیلێك، بەتایبەتیش ئەومۆدیلانەی پەیوەندی‌و كاریگەری رِاستەوخۆیان لەسەر دنیابینی نەسلی كۆن‌و نەوەی نوێ هەیە بەرێت بەرِێوە، جگەلەوەی باوەرِێكی توندرِەوانەی ناتەندروستی خستۆتەوە، خوازیاری درێژكردنەوەی تەمەنی دیاردەو دەركەوتە باوەكانی كۆمەڵگاكەشیەتی، دەیەوێت مەوداكانی نامۆبوونی تاك تاكەی پێكهاتە ئاكارییە كولتوری‌و كۆمەڵایەتیەكان بەرین‌و فراوانتر بكات، دەیەوێت باوەرِبەخۆبوون، لەهزرو زەینی تاك بەتایبەتیش تاكی تازەپێگەیشتوو ئامادە، بكوژێ‌و شوناسی كەسێتی لەنەهامەتیەكەوە بەرەو سەرگەردانیەكی لەبن نەهاتوو ببات، كەوابێ گەنجی ئەمرِۆ، ئەونەوە تازەیەی زۆربەخێرای ئاوێتە بەم سەردەمە نوێیە دەبێ، دەبێت لەوحەقیقەتە تێبگات كەجگە لەخۆ رِۆشنبیركردن‌و بەرزكردنەوەی توانا هزریەكانی هیچ چەكێكی بابەتیانەتری لەبەردەستدا نیە وەرچەرخانێكی چۆنایەتی لێوەبخولْقێنێ، بەمەش جگە لەخۆئامادەكردن‌و بەشداری نواندن‌و سەرفكردنی توانا مەعنەویەكانی هیچی دیكەی لەدەست ناچێت‌و سەرئەنجام ئەو خۆهیلاككردنەش هەر دەكەوێتەوە خزمەت ئەو ئایندەیەی خۆی دەیەوێت دەستەبەری بكات، باشترین دەستپێكردنیش تێگەیشتن‌و خۆخوێندنەوەیە، چونكە ئەگەر تاكێك یان هەرگەنجێك بیەوێت لەگەوهەری گەنجێتی خۆی تێبگات، دەبێ سەبارەت بەمانەوەو خۆرِاگری هێزە كولتوریە كۆمەڵایەتی‌و داب‌و نەرێتە باوەكانی كۆمەڵگاكەی خۆی هەستێكی تەندروست‌و خوێندنەوەیەكی لۆژیكی‌و عەقلانی قوڵی هەمەلایەنی هەبێت. هەروەك چۆن ئەگەر ئەوگەنجە بیەوێت، لەشۆرِش‌و رێچكەو رێبازە شۆرِشگێرِیە فرە رِەهەندو ئایدیاكانی دوێنێ‌و ئەمرِۆش، بەوپێوەرەی ئێمە هێشتا قۆناغی رِزگاری نیشتمانیمان نەبرِیوە، تێبگات‌و خوازیاری ئەوە بێت مرۆڤە شۆرِشگێرِەكانی دوێنێ‌و نەسلی بەر لەخۆی بناسێت، دەبێ سەبارەت بەئایندەو رێرِەوی پێشهات‌و گۆرِانكاریە بەردەوامەكانی مرۆڤایەتی‌و هیچ نەبێ كۆمەڵگاكەی خۆی، لەهەوڵی بەشداریكردن‌و بەدەستهێنانی باشترین جۆری زانیاریە بابەتیەكان نەكەوێت، بەمەبەستی زانینی چییەتی رِاستەقینەی گەنجێتی خۆی، دەبێ تێبگات كەئەو تەنها هەر چەمكێك نیە بۆ قۆناغێكی دیاریكراو، ئەو بەشێكی بنەرِەتی و تەنانەت سەرچاوەی چالاكی نواندنی بێ‌وچان‌و بڵاوكردنەوەی هۆشیاریشە، چونكە دواجار گۆرِان‌و گۆرِانكاریەكان لەدەست‌و مستی ئەوانەوە روەردەچەرخێن، لەوهێزو هزرە نوێیەوە وەرچەرخانە كۆمەڵایەتی‌و سیاسی‌و ئابووری‌و كولتوریەكان، دەخەملێن‌و رِوو دەدەن، گەنجێتی هەر ئەوەنیە بپارِێیتەوەو لەرِێگەی فرِێدانی قسەو گوتاری زلەوە داوای مافەكانت بكەیت، دەبێ ئەو ئامادەبێ‌و ژیرانەو بەدیقەتەوە، ئەو هۆكارانە دەستنیشان بكات كەلەمپەرو رِێگری لەدەستەبەركردنی ماف‌و ئازادیە خەیاڵی‌و جەستەیی‌و رِۆحیەكانی دەكەن، دەبێ بزانێ ئازادی بێكۆت‌و بەند، مومارەسەی غەریزە ئینسانیەكان، لەكوێوە گیریان خواردووە، دەسەڵات‌و رِێسا كۆمەڵایەتیەكانی كۆمەڵگان، یان یاسا كارپێكراوەكانی ئێستای باری كەسێتی‌و نەبوونی فەلسەفەیەكی بابەتی دراسی‌و نەبوونی پەروەردەیەكی سەردەمی هاوچەرخ، هەربەرِاست شۆرِشگێرِەكانی دوێنێ‌و كاربەدەستەكانی ئەمرِۆن، گەنجیان لەگۆشە نەناسراوو نەزانراوە بەسەرچووەكانی رِابووردووی خۆیاندا ونكردوە!..یان كاریگەریە بۆماوەیەكانن كەتاهەنووكەش وانیشاندەدەن، باوباپیرانمان نەمردوون‌و تەنانەت لەناوماندا حوكم دەكەن‌و دەژین، ئەگەر كولتوری باوو بەهۆكارو نەسلی دوێنێ بەخەمسارد، سنوردار بكەین‌و وا لێكبدەینەوە، ئەوان كەهاتوون جگە لەگۆرِانێكی سیاسی‌و دەستەبەركردنی هەندێ دەستكەوتی نەتەوەی گەورە، بایەخێكی ئەوتۆیان بەكاڵكردنەوەی كاریگەریە بۆماوەییە كولتوری‌و كۆمەڵایەتیەكان نەداوە، دەبێ ئەوەش بزانین، ئەوانەی لەبەهەشتی وونكراو دەگەرِێن‌و هیوا بەداهاتوویەكی باشترو تەندروستتر دەخوازن، بۆئەوەی ئەمجۆرە ژیانە لەم سرووشتەدا نەكوژن، بەم شێوەیەی ئێستای كەگەنج باس لەبێ مافی دەكەن، وا دەردەبرِن كەژیانیان لەقەدرو قیمەت كەوتووەو مەرگە مژییێك بۆ ئەوان هاتۆتە ئاراوە، پێویستە لەوە تێبگەن كاریگەریە بۆماوەییەكان، خاڵی بوونەوەی كۆمەڵگا لەگوناهی نادادی‌و نابەرابەری‌و خورِافیاتدا، بەخۆ خەریك كردن بەگوتارە بێ بنەماو لاوەكیەكان‌و بەخۆ رِزگاركردن لەدەست (نیشتیمان)و جوینەوەو كاوێژەكاریە پرِوپوچەكان، بەدژایەتی بەها نیشتیمانیەكان، بەداماڵین‌و خاڵیبوونەوە لەئینتیما نەتەوەییەكان، بەبێ ئیرادەیی‌و نەمانی گیانە مەعنەویەكان، نەلەمپەرە باوو بۆماوەییەكان تێك دەشكێن‌و نەئەو ژینگەیەش هەروا سادەو بێ ئامادەگی گەنج، نۆژەن‌و ئۆقرەیی لێدەكەوێتەوەو گەنج دەبێ خۆی خولْقێنەری ئەوبەهەشتەبێ كەخوازیاریەتی‌و رِۆژانە دەیلێتەوە.. ئەوكاتەی تۆ دەتەوێت مافەكانت، ئازادیەكانت، هاورِێرِۆیشتنێك لەگەڵ سەردەمەكەدا، بەدەست بهێنی، تەنانەت ئەو شتانەی كەدەستی مرۆیان ناگاتێ‌و لەئاسمانەكاندان، مسۆگەرو بەرجەستەیان بكەی، دەبێ لەو سرووشت‌و خولیایانەی خۆت بەئاگابی‌و بەشوێن ئاوی ئەو ژیانەوە، سەنتەری نەخش‌و پەخشی داهێنەرانەو بیری خۆبەدەستەوە نەدان‌و ئەسپی باوەرِ بەخۆ بوونت لینگ بدەیت‌و بەوە رِازی نەبی، تاك‌و نەوەیەكی لەپەراوێزدا هەڵسورِاوت لێبكەوێتەوە، ناكرێ خۆت بخەیتە نێو چوارچێوەو ژێركاریگەری پەروەردەو بارە دەرونیە دەق گرتووەكانی كۆمەڵگاكەت، چونكە ئەوەی كەگۆرِانی رِاستەقینە دروست دەكات‌و جیهانێكی نوێ لەوەدەستخستنی ماف‌و ئازادیە خوازراوە فەردیەكان دەخولْقێنێت، رِوانگەو تێگەیشتن‌و گەشبینی‌و باوەرِ بەخۆبوونن. ئەگەر خۆبەستنەوەش بەچارەنوسی تاك تاكەی هاونیشتیمانیەكانت وەك خۆیان دەڵێن، بەیەكێك لەباڵاترین هۆكارگەلی ئەوسەرگەردانیەی گەنج باسی لێوەداكات، چونكە ئەو خوازیاری خودگەراییەو تەبلیغاتیش بۆئەوە دەكات لێكبدرێتەوە، بێگومان دەبێ ئەورِاستیەش لەبەرچاوبگرێت كەهەرجۆرە پەلەكردنێك بۆ تێگەیاندن‌و قایلكردنی ئەوانی دی لەو مەیلكردنە یەكێكی دیكە لەهەرە كێشە ئاڵۆزو ترسناكەكانەو دووبارە پێویست دەكات بۆ لۆژیك‌وئەقلانیەت‌و بەشداریكردنێكی كارا، بگەرِێتەوە..

دڵخۆش محەمەد غەریب:

ئێمەی ئافرەتان تۆزێك ترسنۆكین

لەدایك بووی سلێمانی ساڵی ١٩٤٦، دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەكان بەشی شێوەكاری ساڵی ١٩٨٦-١٩٨٧. خێزاندارەو دوو منداڵی هەیە بەناوی (هێژا، هەنار)سەرپەرشتیاری هونەریە لە چالاكی قوتابخانەكان، بەمەبەستی گفتوگۆیەكی لەسەر هونەری شێوەكاری زنار میوانی خاتوو دڵخۆش بوو.

دیمانە: خەبات محەمەد

زنار: سەرەتای كاری هونەریت بۆ كەی دەگەڕێتەوە

دڵخۆش محەمەد: من هەر لەمنداڵیەوە بەهرەمەند بووم‌و بەرەبەرەو لەگەڵ بەرەو پێشچوونی تەمەن چەكەرەی كردوو تا گەیشتمە قۆناغی ناوەندی باشتر گەشەم بە بەهرەكەمداو لە پەیمانگاش كامڵ بوو. لەو قۆناغەی خوێندندا بەشداری ڤیستڤاڵی ساڵانەم كردووە.

زنار: لە چ بوارێكدا.

دڵخۆش محەمەد: وێنەكێشان‌و بەتایبەتی وێنەی سروشتی.

زنار: چ ستایلێك.

دڵخۆش: زۆرێك لەو كارانەی دەیانكێشم زیاتر بۆ ئافرەتە ئەو ستایلانەی كاری لەسەر دەكەم حەز دەكەم خزمەتێك بێت بە ئافرەتان.

زنار: حزووری ئافرەتی كورد لەو بوارەی هونەردا چەندە.

دڵخۆش: بەشێوەیەكی بەرچاو باشە بەڵگەشم ئەو ژمارە زۆرەی پێشانگا تایبەتیانەن.

زنار: ئەوەندەی ئافرەت لەبواری شێوەكاریدا ئامادەی هەیە لەبواری نواندندا كەمترە بۆ.

دڵخۆش: كۆت‌و پێوەندەكانی كۆمەڵ بەرپرسن.

زنار: بەڵام ئەویش هەر بوارێكی دیكەی هونەرە.

دڵخۆش: جۆری كاركردنەكە دەور دەبینێ، لەماڵەكەی خۆتدا دەتوانی دەیان كاری جوان بەرجەستە بكەی دوور لەچاوی كۆمەڵگا، هونەری نواندن راستەوخۆ دێتە بەرچاو زیاتر دەبینرێ، زۆرتر تەركیزی لەسەرە زیاتر بەرەو رووی تیرو توانج دەبێتەوە.

زنار: كەم دەردەكەوی هۆكەی.

دڵخۆش: من یەكەمجار لەدەرەوەی شار لە رانیە لە قوتابخانەی وەك مامۆستا دامەزرام، كێشەی زۆربەی دەرچووانی بوارە هونەریەكان بەزۆری ئەوەیە كە لەدووری شار دادەمەزرێن زۆربەشیان لەبوارەكەی خۆیاندا وانە دەڵێنەوە ئەوەش بۆخۆی كێشەیە، من ئێستا كۆمەڵێ كاری هونەریم ئامادەیە لەداهاتوودا دەیبینن، هەرچەندە بەراستی كاری دایكایەتیش لەمەجالی زۆر كەم كردۆتەوە، بەڵام من هەر بەردەوام‌و بەردەوام دەبم. لەرابردووشدا لەچەند پێشانگایەك بەشداریم كردووە لە (٥) پێشانگای هاوبەش جگە لەوەش ساڵانە پێشانگای پۆستەر هەیە لە چالاكی قوتابخانەكان هەموو ساڵێ بەشداریم كردووەو بە پلەی نایاب كارەكانم قبوڵ كراون.

زنار: هاوكاری دەزگا بەرپرسەكان بۆ هونەر وەك پێویستە.

دڵخۆش: من بەش بەحاڵی خۆم هیچ جۆرە هاوكاریەك نەكراوم، ئەو هاوكاریانەی دەكرێن نا عەدالەتی زۆری تێدا هەیە بەهیچ جۆری ئاوڕی لێنادرێتەوە، هەشە لەڕووی هونەرییەوە زۆر لاوازیشە كەچی بەردەوام هاوكاری دەكرێ. هاوكاری ئێمە هاوكاری هونەری نیە. من لەماوەی كاركردنم وەك مامۆستا دەیان منداڵم پێگەیاندووە كە دواتر كاری زۆر جوانیان ئەنجام داوە ئەوە بۆ خۆی جێگای خۆشحاڵی‌و سەربەرزیە.

زنار: چ بەهونەرمەندانی ئافرەتی شێوەكار دەڵێی.

دڵخۆش: داوایان لێدەكەم كاربكەن، تەنها كاركردنە بەرەو لوتكەیان دەبات، مادام هونەرمەندن با خزمەت بكەن چونكە من پێموایە تەنها هونەرمەندانن كە راستگۆیانە لەخزمەت نەتەوەكەیاندان بێ چاوەڕوانی پاداشت.

زنار: پێت وانیە راگەیاندنەكانیش لە ئاست ئێوە كەمتەرخەمن.

دڵخۆش: زۆر بەداخەوە زۆر كەم دەزگاكانی راگەیاندن گرنگی بە كاری ئافرەتان دەدەن دەبێ ئەوە بزانین كە هونەرمەندانی ئافرەت بواری كاركردنیان كەمتر بۆ رەخساوە، دەرفەتیان كەمترە تا هونەرمەندی پیاو بۆیە دەڵێم حەق وایە زیاتر ئاوڕ لە ئافرەتان بدەنەوە. من دەبیستم‌و دەبینم بەقسەو بە ریكلام باس لەمافی ئافرەت دەكەن، هیوادارم ئەو قسە بریقەدارانە واز لێبێنن بەعەمەلی‌و بەفعلی لەمەیداندا لەمافەكانی ئافرەت چاوپۆشی نەكەن‌و رێزی لێبگرن.

زنار: بە چ هونەرمەندێكی شێوەكار سەرسامیت.

دڵخۆش: من زۆر بە كارە جوانەكانی (ڤان كوخ) سەرسامم‌و كاریگەری هەبووە بەسەرمەوە، هەرچەند لاساییم نەكردۆتەوە.

زنار: بیرتان لەوە نەكردۆتەوە لەگەڵ هاوسەرەكەتدا كاری هاوبەش ئەنجام بدەن.

دڵخۆش: من زۆر حەز دەكەم‌و زۆریش هانی ئەو دەدەم، بەڵام بەراستی بەدەستی ژیان‌و كاری رۆژانەی ژیانەوە زۆر هیلاكە كەمتر بواری ئیشی هەیە، ئەگەر خوا كردی كەسێك، دەزگایەك هەبوو دەستگیرۆییمان بكات دەكرێت.

زنار: شتێك كە خەونی پێوە دەبینی.

دڵخۆش: تەنها مەرسەمم هەبێ‌و ژیانی كۆمەڵگاكەمان ئاسوودە بێ، نەتەوەكەمان بە ئارامی بژی منیش خەریكی تابلۆكانی خۆم بم من خۆشەویستیم بۆ سەرجەم مرۆڤەكان دەوێت بەتایبەت گەلەكەی خۆم.

زنار: گلەیت لە ئافرەتانی هونەرمەند

چیە.

دڵخۆش: بەداخەوە من کەمو کوڕی لە خۆشماندا دەبینم، ئێمە نەمانتوانیوە وەك پێویست نوێنەرایەتی خۆمان بکەن ئافرەتان تەریکن تێکەڵ نابن، تێناکۆشین وەك پێویست زۆر خۆمان تاوانبارین هەر پیاو تاوانبارنین، خۆمان زۆرکەم هەوڵی دەدەین بچینە پێشەوە دەتوانم بڵێم تۆزێ ترسنۆکین.

زنار: ئەگەر بگەڕێیتەوە سەردەمی منداڵیت.

دڵخۆش: هەر دەبمەوە شێوەکار بەڵام بە شیوەیەکی تر

زنار: چ بە کۆمەڵگا دەڵێی.

دڵخۆش: هیوادارم ڕێز لە هونەرمەندان بگرن، باوەڕیان هەبێ هونەرمەندان ژیانی خۆیان بۆ خزمەتی ئەوانو هونەرو کولتوری ئەوان تەرخانکردوە، تکایە ڕێز لەو پیرۆزیە بگرن، رەخنە بگرن بەڵام رەخنەی دروستکەر پشتگیریمان بن تابتوانین خزمەتیان بکەین.

زنار: پەیوەندی لەناو توێژی هونەرمەندان چۆن دەبینی.

دڵخۆش: وەك پێویست نیە، هیوادارم بتوانن یەکتر قبوڵ بکەین، یەکترمان خۆشبوێ.

زنار: ڕێکخراوەکانی هونەرمەندان تاچەند خزمەتیان بەهونەرو هونەرمەندان کردووە.

دڵخۆش: بەداخەوە نەخێر نەیانکردوە، هیوام وایە کارێك بکەن بتوانن هەموان لەماڵی خۆشەویستیو هونەردا کۆبکەنەوە. بەداخەوە نەیانتوانیوە وەك پێویست خزمەت بە هونەرمەندان بکەن.

زنار: پێناسەت بۆ ئەو وشانە چیە

خۆشەویستی: بناغەی ژیانە، دایك: پیرۆزترین وشەیە لای من، وڵات: هیچی لەدایك کەمترنیە، هەنارو هێژا: بەشێکن لە روحی من، سورکێو: هاوسەر، هونەر: سەرەتای شتە جوانەکان، راستگۆیی: ژیان بێ راستگۆی چ مانایەکی هەیە، وەفا: پیرۆزە.

زنار: چیت ماوە بیڵێیت

دڵخۆش: داواکارم ، هیوادارم هونەرمەندان بێنە مەیدان بێدەنگی سوودێکی نیە، هەموو بەیەکەوە جوانین، بابەیەکەوە کاربکەین.. تێبکۆشین کاری جوان بکەین لە پێناو پێشکەوتنی مرۆڤایەتی کۆمەڵگاکەمان، وڵاتەکەمان.. بەخۆشەویستی دەگەینە ئامانج. تەنها زمان کە لەیەکمان حاڵی دەکا خۆشەویستیە..خۆزگە هونەرمەندە کاربەدەستەکان خوار خۆیان لەبیر نەکەن چونکە ئێمەش بەشێکین لەئێوە. زۆر سوپاس بۆ گۆڤاری زنار.

نامەیەك بۆ بەختیار عەلی

ئەزیزم سڵاو...

چەند ساڵێك بەسەر ئەو دەستگرتنەدا تێدەپەڕێت، کە هاتیو بۆ یەکەمجار لەناو ئەو نیگاو روانینە رواڵەتیو سادانەی خوێندنەوەدا هەڵتگرتینو بۆناو تێکستە قوڵو فرە جەمسەرەکان، تاکو فێربین چۆن چێژ لەجوانی بکەینو بە چ شێوازێك لەعەشق بڕوانینو چۆن لەنهێنی مرۆڤ نزیکك ببینەوەو بە حەزەرەوە دەست لەشتەکان وەربدەین. سەیرە من لە بولێلی ئەم بەیانیەدا نامەیەك بۆتۆدەنووسم، ناشزانم پێت دەگات یاخود نا، بۆشم گرنگ نییە، چوونکە پێش ئەوەی ئەم وشانە بگەن بەتۆ، دەگەنە هەرەمەکانی ئاسودەیی خۆم، پێش ئەوەی نیگات بکەوێتە سەریانو لەگەڵ خوێندنەوەیاندا بزەیەك بێتە سەر لێوەکانت، خۆمی لەناو خەنیندا بزرکرد.

پەیوەندعومەر

ئازیزم بەختیار.. هەنوکە کە ئەم نامەیەت بۆ دەنووسم، هەردوو رۆمانی (ساڵی ئاشوب)و(ئیوارەی پەروانە) بەیەکەوە دەخوێنمەوە، هەرچەندە ئێوارەی پەروانەم پێشتر خوێندبۆوە- ئای دوو کتێبی چەندە قوڵو مەزنن، چۆن مرۆڤ ون دەکەنو چاوشارکێی پێدەکەن. دەمەوێ زۆر متەوازعانە ئەو دوو رۆمانە بەراورد بکەم، چونکە تۆ مەحکومی بەوەی ئێوارەی پەروانەت لەو رۆمانە وەرگرتووە. راست دەڵێم(تا ساڵی ئاشوب)م بەپایان نەگەیاند، تووشی دڵەڕاوکێیەکی مەزن هاتبووم، ترسم هەبوو، قەلەق بووم، دەترسام لەم دادگایەدا کە بۆ مەحکوم بوونی تۆ دامەزراوە، حوکم بدرێیت، چوزانم ئەمە وەسوەسەیەك بوو هیچی دیکە. بەڵام دواتر کە لە خوێندنەوەی رۆمانەکە بوومەوە، لەخۆشیدا دەستەکانم لەیەکدەخشاند، دڵنیابووم، بوهتانی لە شکرەکانی غەدر، لە سێدارەکەی نەقیب خەسرەوی دەچێت کە تەنها ژمارەی مردوەکانی زیاد دەکرد. تۆ هەموو ئەو داوو پەرژینانەت تێکشاند، کە نووسەرو رۆشنبیرە حیزبیەکانو ئەوانەی راو لەئاوی لێڵدادەکەن، لەنێوان تۆو خوێنەرەکانتدا دروستی دەکەن، بێدەنگی تۆلە(جاوید)دەچێ کە تامردن بەقوڵی لە شتەکان رادەماو هیچی نەدەگوت. لەڕێگای تێکستەکانتەوە وەك نووسینی سەر گۆزەکانی (حوسەینا)دەچیتە نێوماڵی یەك بەیەکیانو دەبیتە ئەو نهێنیە ئاڵۆزەی کە دەبێ بەشوێنیا بگەڕێیت، وەك ئەو دەستە خوشکە تۆبەکارەی بەشوێن (پەروانەو فەرەیدونی مەلەك)دا دەگەڕان. نهێنی خۆشەویستی تۆ وەك ئەو عەشقە مەزنەی (نوشافەرین)وایە بۆ(حوسەینا)وەك ئەو هێزە سیحراویەی (نەسرەدینی بۆنخۆش)وەهایە کە لە ساڵی هەڵوەرینو سوتانی عاشقەکاندا عیشقستانی)پێ دۆزیەوە. وەکو(مستەر مەلکوم) کە دەیەوێت بە فەنتازیاو خەیاڵەکانی (کافر قەڵاو)کێوی (پێغەمبەران) بەیەك بگەیەنێ.

تۆش لەناو ئەو هەموو ئایدۆلۆژیا دژو دەسەڵاتدارانەدا دەردەکەویتو هەمان گەمەی بۆنخۆش دەکەی. رەنگە نهێنی نوسینی ئەم نامەیە، لەم بۆڵێلی بەیانیەدا کە بەشێکی پڕە لە زوڵماتو بەشێکیشی لەباوەشی روناکیدا دایە، ئەوەیە کە تەمی بوهتانی سەر ئەو دوو رۆمانە لێك جیاوازە لابچێ. نازانم لێکچوون لەنێوان (ساڵی ئاشوب)ی عەباسی مەعروفیو (ئێوارەی پەروانە)ی بەختیار عەلی لەکوێدایە، کە بەدوو شێوازی جیاواز دەگێڕدرێنەوە. یاخی بوونو لوتبەرزیو نەترسی (پەروانە وەکو کچێك کە لەتەواوی نەریتی کۆمەڵگە یاخی دەبێو باجی زۆریش دەدات).. لەکوێوە دەچێتەوە سەردڵەڕاوکێو خۆ بەدەستەوەدانی (نوشافەرین) کە لەتەواوی رۆمانی (ساڵی ئاشوب)دا لە ژێر ستەمی پیاوێکدا رەزیلانە دەژیو هەندێکجار دەگاتە ئەو شوێنەی کە توانای لادانی پەردەکانی ژوورەکەی خۆشی نییەو تا مردنیش ئەم ژیانە قبوڵ دەکات. مەندیو روحێکی ئاسك ئاساو پڕ لەنهێنی (فەرەیدونی مەلەك)کە لەبەر ئاڵۆزیو گۆشەگیری تەنانەت هاوڕێ نزیکەکانیشی تێی ناگەنو بەردەوام لەگەڵ روحی ئەو پەپولانەدا ئەژی کە راویان دەکات. چ پەیوەندیەکی بە کەسایەتیەکی روح بەرزو لەخۆبایی (دکتۆر مەعسوم)ەوەهەیە کە زوو زوو دەڵێ: من تەنها دکتۆرێکی ئەم شارەمو رازی نییە ژنەکەی (نوشا) وەکو ژنێك بەرگی ژنانە بپۆشێو بەردەوام ئەشکەنجەی دەدات تا دەمرێت. (فەرەیدونی مەلەك)پەپولەی راودەکرد تاوەکو روحی ئاوێتەی روحی پەپولەکان بێ، بەڵام(دکتۆر مەعسوم)روحی مرۆڤەکانی راودەکرد بۆ ئەوەی لە مەرگیاندا ئاسودەیی بدۆزێتەوە. کەسایەتی(نازو)کە لەپێناو گەیشتن بەخشڵو زێرو زیو ببوە ئەو تاکە سۆزانیەی شار کە لەگەڵ گەرو گولەکانیشدا دەخەوت. کوا لە (خەندانی بچکۆلە)دەچێ کە نهێنی زۆرێك لە عاشقان هەڵدەگرێو هەموو ئەشکەنجەیەکی کۆمەڵگاش قبوڵ دەکات؟!. بەداخەوە لە ستونێکی لەم شێوەیەدا، یەك یەك پاڵەوانو کارەکتەرەکانی ئەو دوو رۆمانەمان پێ جیاناکرێتەوە. بەگشتی ئەگەر سەیری هەریەك لەکارەکتەرەکانی وەك(جاوید، یەغمایی، ئاغا جانی، میربکوتنی شاعیر، عالیە خانم، سەرهەنگ نیلوفەر...تاد) کە زۆرترین کارەکتەری جوڵاوی ناو رۆمانی(ساڵی ئاشوب)ن، دەردەکەوێت.. هێزی کارکردنو پێگەی کۆمەڵایەتیو شێوازی ئەزموکردنی ژیانیان وەکو (نەسرەدینی بۆنخۆش، فەتانە، گۆڤەند، دلارام، پیرموسا، لەیلا...هتد)نییە، رەنگە ئەوەش پەیوەندی بەوەوە هەبێ کە هەریەك لەم دوو رۆمانە قورساییو گەورەیی خۆیان هەیە، بەڵام روداوەکانیان لە دوو وڵاتو دو ژینگەو کولتووری جیاواز روویانداوەو مێژووەکانیان نزیکەی نیوسەدە لێکەوە دوورە. لە کۆتایی ئەم نامەیەدا پێویستە بڵێم، ئافەرین بەختیار چ گەمەیەکی جوان دەکەیت لەناو ئەم مەعشەری بێ مانابیەدا هەروەکو چۆن (پەروانە)کاتێ گۆشتی ئەو هەموو قوربانیەی دەبەشیەوە بەسەر ماڵەکاندا نەیدەهێشت تەنانەت پرچکە خوێنێکی بەرکەوێت.. تۆش لەو بەرزاییەدا تۆزی ئەم بوهتانانە داینەپۆشیت.

ژان دارك سیمبولی ئافرەتی ئازادیخواز

ئا: باوکی ژیلا

هیچ کچێك نه لەمێژووی ئەوروپا بەگشتیو نەفەرەنسا بەتایبەتی گەیشتووە بەو پلەوپایەی کە کچە لادێی فەرەنسی ژان دارك پێی گەیشت، بەڵگەش ئەو ژمارە زۆرە کتێبەیە کە لەبارەیەوە دانراون هەر لەکاتی سوتاندنی لەساڵی(١٣٤١)زاینی تاکو ئێستا. کتێبخانەی گشتی فەرەنسا ئێستا پتر لە بیست هەزار کتێبی تێدایە کە لەسەر ژان دارك نوسراونو چەندین فلیمی سینەمایی لەلایەن بەناوبانگترینو لێهاتووترین دەرهێنەری ئەوروپیو ئەمەریکیەوە لەسەری دەرهێنراون. کاتێك ژان دارك لەسەر شانۆی رووداوەکان بەدەرکەوت فەرەنسا لەناو دەریای ترس، کوشتن، هەتك کردنو کاولکاریی.....هتد نغرۆ ببوو ئەو رووداوانە ببونە بەشێك لە ژیانی رۆژانەی خەڵکی فەرەنسا.

ژان دارك ساڵی(١٤١٢)زاینی لە گوندی دۆمرمی خوارووی سنووری فەرەنسا لەگەڵ لۆرین، لەسنووری رۆژهەڵاتی شانشینی فەرەنسی ئەوسا لەدایك بووە. خێزانەکەی لەشەش کەس پێك دەهات، باوکی ناوی جان دارك بوو، دایکی ناوی ئیزابێلا بوو، دوو کورو دووکچ بوون، ژان دارك کە لەمنداڵیەوە بە ژانێت ناسراوە کچە گچکە بووە هەرچەندە ژان دارك نەخوێندەوار بوو بەڵام فێری خوری چنینو درومان ببوو. هەر لەلادێکەی خۆیان مەڕی دەلەوەڕاند وەکو هەموو کچەکانی دیکەی لادێکەیان، بەڵام ئەو بە رەوشتی بەرزو ئیمانی پتەوی ناسرابوو، هەر لەمنداڵیەوەو بەهۆی دایکیەوە لەگەڵ نوێژکردنو گوێگرتن لە چیرۆکی پیاوچاكو قەدیسەکان راهاتبوو. ساڵی(١٤٢٥) کاتێك ژان دارك لە تەمەنی سیانزە ساڵیدا بوو چەتە بۆرجەندیەکان کە هاوپەیمانی ئینگلیزەکان بوون لەم شەڕەدا لادێکەیان داگیرکردو جوتیارە بێدەسەڵاتەکان بەدەست دزیو تاڵانو هەتك کردنیان لەلایەن چەتە بۆرجەندیەکانەوە دەیانناڵاند. تەنانەت کڵێسای لادێکەیان دوای تاڵانکردن ئاگرتێبەردا. بەردەوامی ئەوکارانە خێزانە جوتیارەکانو لەنێویشیاندا خێزانی ژان دارکی ناچار کرد کە لادێکەیان جێبهێڵن. ژان دارك کە لەکەشو هەوایەکدا گەورە ببوو مێشکی بە چیرۆکی قەدیسەکان لەلایەكو ئابڕووکاریەکانی ئینگلیزو چەتە بۆرجەندیەکان لەلایەکی دیکە پڕکرابوو، هەربۆیە سروشتی بوو کە ئەو کچە لەنێوان ئازارو مەینەتیەکانی گەلەکەیو هیواو ئومێدیان بۆ رزگاری پەروەردە ببێ. مێژوونوسەکان دەگێڕنەوە کە ژان دارك هەر ئەو کاتە بانگەشەی ئەوەی دەکرد کە گوێی لەدەنگی چەند قەدیسێك بووە پێیانگووتووە تۆ دەستنیشان کراوی بۆ ئەوەی بچی بۆ ئۆرلیانو لە گەمارۆی ئینگلیزەکان رزگاری بکەی، دواتر میر شارلی حەوتەم ببەی بۆ شاری ڕێمسو بیکەی بە پادشای فەرەنسا چونکە ئەو کوڕی راستەقینەی شا شارلی شەشەمو میراتگری شەرعی تەختی پادشایی فەرەنسایە. ژان دارك داوای لە فەرماندەی سەربازی ناوچەکەی کرد کە هاوکاری بکات بۆ گەیشتن بە کۆشکی شارلی حەوتەم، لە فێبرایەری(١٤٢٩)زاینی فەرماندەکە چەند پاسەوانێکی بە یاوەری ژان دارك ناردو دوای پانزە رۆژ گەیشتە شینۆنو شارلی حەوتەم پێشوازی لێکرد. مێژوونوسان دەڵێن شارلی حەوتەم لەنێوان دەیان پاڵەوانانی دەریایی وەستابوو بەڵام ژان دارك یەکسەر دەیناسێتەوە، پێیدەڵێت کە (ئەو ئامێری بەجێگەیاندنی ویستی خودایە) بۆ زگارکردنی ئۆرلیانو دانانی تۆ لەسەر تەختی پادشایەتی فەرنسا. هەرچەندە شارل بەم قسەیە زۆر دڵخۆش بوو بەڵام گومانی لەقسەکانی ئەو کچە هەبوو کەجلێکی پیاوانەی لەبەردابوو. هەربۆیە لەگەڵ چەند گەورە پیاوێکی خۆی رەوانەی شاری(بواتیە)ی کرد بۆ پشکنینو دڵنیابوون لەپتەوی بیروباوەڕو رەوشتی ئەو کچە، دەستەیەکی ئاینی کە پێکهاتبوو لەقەشەکانی(ریمس)و هەژدە قەشەبوون ئاکامی پشکنینەکەیان لە بەرژەوەندی ژان دارك بوو، بەمەش شارل رازی بوو کەبیکاتە فەرماندەی ئەو سوپایەی بۆ رزگارکردنی ئۆرلیان دەینارد. ئەو شارە لە ساڵی(١٤٢٨) وە لەلایەن ئینگلیزەکانەوە گەمارۆدرابوو، گرنگی ئۆرلیان لەوەدابوو کە باکوورو باشووری فەرەنسای بەیەکەوە دەبەستەوە، ژان دارك سوپایەکی هەشت هەزار کەسی خرایە ژێر فەرماندەییەوەو بەرەو ئۆرلیان کەوتە رێ. لە٨ی مایوی ١٤٢٩ توانی گەمارۆی ئۆرلیان بشکێنێو لەدەست ئینگلیزەکان رزگاری بکات. فەرەنسیەکانو لەسەروو هەموویانەوە شارلی حەوتەم ئەم سەرکەوتنەیان بە راستگۆیی بەڵێنو پەیمانەکانی ژان دارك زانیو یەکەم ئەرکی بەرنامەکەی سەرکەوتوانە بەجێگەیاند. ئەرکی دووەمی ژان دارك گەیاندنی شارلی حەوتەم بوو بە تەختی پادشایی لەشاری ریمس (ئەوشارەی هەموو پادشاکانی فەرەنسا هەر لەسەردەمی کلۆمینەوە کە کرا بە پادشای فەرەنجە بوو بە نەریتو لەوێ ئاهەنگیان دەگێڕا) بۆ گەیشتن بەو شارە ژان دارك لەڕێگا تووشی چەندین شەڕ بوو لەگەڵ ئینگلیزەکان، گرینگترینان شەڕی(پاتای)بوو کە نزیکەی دوو هەزار ئینگلیزی تێدا کوژرا، بەمەش دۆڵی لۆری لە ئینگلیزو بۆرجەندیەکان پاککردەوەو لە١٦ی ئۆکتۆبەری ١٤٢٩ سوپای فەرەنسا لەسەرووی

هەمووشیانەوە شارلی حەوتەم و ژان دارك چوونە ناو شاری ریمس و لە رۆژی دواتر لە کاتدرائیەی شارەکە ئاهەنگیان بۆ شارلی حەوتەم سازکرد بە بۆنەی بوونی بە پادشای فەرەنسا. دوای ئەوە ئەستێرەی ژان دارك رووی لەکزی بوو، هەرچەندە ئەو رایگەیاند کە ئەرکەکەی تەواوبوو بەڵام هەر زوو لەقسەکانی پەشیمان بۆوە، ئەمجارەیان رایگەیاند کە درێژە بەشەڕ دەدات تا پاریس رزگار دەکات، لەو لاشەوە شارلی حەوتەم لێیکەوتە فرتو فێڵ و لەمەسەلەی رزگارکردنی پاریسدا بە توندی دژی وەستاو پێیگووت کە ئێستا سیاسەت لە شمشێر بەکارترە، ئەگەر میرێکی بۆرجەندیەکان یان میرە فەرەنسیەکانی دیکە بەلای خۆماندا رابکێشین بەسەر ئنگلیزەکاندا سەرکەوتوودەبین. بەڵام ژان دارك بەهێزێکی کەمەوە پەلاماری پاریسی داوو لەشەڕێکی خوێناویدا شکستی خواردوو لە رێگای کشانەوەیدا لەشاری(کۆمپین) دوای شەڕێکی دلێرانە بەدیل کەوتە دەست بۆرجەندیەکان و ئەوانیش لەبەرامبەر دەهەزار پارچە زێڕ بە ئینگلیزەکانیان فرۆشت. لەساڵی(١٤٣٠)دوای حەوت مانگ لە بەدیلگرتنی گواسترایەوە بۆ نۆرماندی و ئینگلیزەکان ئەرکی دادگاییکردنیان بە (دادگای پشکنین)سپاردو دادگاییکردنەکە پێنج مانگی خایاند. تۆمەتەکان بریتی بوون لە: ئەنجامدانی کاری سیحربازی کە ئینگلیزەکان زۆر پێیان لەسەر ئەو تۆمەتە دادەگرت بۆ پەردەپۆشکردنی شکستەکانیان لەبەرامبەریدا، هەڵگەڕانەوە لەدین، لەبەرکردنی جلو بەرگی پیاوانەو قژبڕین بەشێوازی پیاوان، هێرشکردنە سەر پاریس لە رۆژی جەژندا. قەشە بییار کۆشۆن کە سەرۆکی دادگا بوو بە فێڵ توانی دانپیانێك بە ژان ئیمزا بکات سەرجەم ئەو تۆمەتانەی سەرەوەی تێدا بوون لەبەرامبەر ئازادکردنیدا، بەڵام دوای ئیمزاکردنی دادگا بڕیاری زیندانی هەتاهەتایەی بۆ دەرکردو ژان تووشی سەرسوڕمان بوو، هەربۆیە ئازایانە رووبەڕووی دادگا بۆوەو گووتی سوورم لەسەر ئەو کارانەی کردوومەو هەرگیز پەشیمان نیم، دادگاش بڕیاریدا کە بسووتێنرێ و لە ٣٠ مایۆی ١٤٣١ ژان دارك لە کاتێکدا بە زنجیر بەسترابۆوە بۆ مەیدانی گشتی پەلکێش کراو بە ستوونێکەوە بەسترایەوە، لەوکاتەی کە خەڵکی لەبەرامبەر سووتاندنیدا نارەزایییان دەردەبڕی ئینگلیزەکان ئاگریان لەجەستەی بەرداوو ژان دارکی تەمەن نۆزدە بەهاریان تامردن سووتاند. بەم شێوەیە ژان دارك بوو بە نموونەی ئافرەتی شۆڕشگێڕ دژ بە زوڵم و ستەم و زۆرداری و بوو بە پاڵەوانێکی نەتەوەیی و سیمبوولی گیان بەخشین لە پێناوی ئازادیدا.

واقعی کەرتی کشتوکاڵ

م. موفق میراودەلی

کەرتی کشتوکاڵ یەکێکە لەوکەرتانەی بۆ ئابووری هەر وڵاتێك گرنگی و بایەخێکی زۆر گەورەی هەیە، بەگوژمەیەکی باش بەشداری داهاتی ساڵانە دەکات، کاریگەری راستەوخۆشی لەسەر ئاسایشی خۆراکی وڵات هەیە، بەدەر لەوەی بەرهەمی ئەم کەرتە خۆراکی سەرەکی دانیشتوانە بڕبڕەی پشتی کەرەستەی خاوی پرۆژە پیشەسازیەکانە، دەورێکی کارا لە ژیانی ئابووریدا دەگێڕێت، هەروەك رۆشنە لەدوای نەوت لەعێراق داهاتی کەرتی کشتوکاڵ بەپلەی دووەم دێت، کوردستانیش وەك بەشێك لەو پێکهاتەیە هەرێمێکی لەباروگونجاوە و چەندین بەرهەمی وەك (بەرووبومی کێڵگەکان و میوەو ..هتد) لەگەڵ چەندین جۆرو شێوەی لێ دێتەبەرهەم، دەتوانرێت ساڵانە داهاتێکی زۆری لێ دەردەست بکرێت و ببێتە هۆکارێك بۆ خستنەکاری ژمارەیەکی زۆر لەهێزی کار، بەڵام ئەوەی ئەمڕۆ لەم کەرتە تێبینی دەکرێت لەبەردەم هەڵو مەرجێکی خراپ و قەیرانێکی مەترسیداردایە، لەکاتێکدا کوردستان چەندین ناوچەو شوێنی باشی بۆ ئیستغلال کردنی ئەو بوارە هەیە، بەڵام لەجیاتی دابین کردنی پێداوستیە ناوخۆییەکان و زێدەبەرهەمی کشتوکاڵی، بۆدابین کردنی پێداویستیە ناوخۆییەکانی بەرهەمە کشتوکاڵیەکان لەدەرەوە دەهێنرێت، بەشێوەیەك بووینەتە کارگەیەك و ناوەندێك بۆ بەکاربردن و ساغ کردنەوەی بەرووبوومی وڵاتان، هەرێمی کوردستان چەندین شەقڵ و تایبەتمەندی نایابی هەیە، دەتوانرێ کەڵك و سوودێکی زۆری لێ وەربگیرێت، بەجۆرێك خاکەکەی لەرووی جۆرو پیت و پێزو برشتەوە زۆر لەبارەو ئاوو هەواکەی یارمەتیدەرێکی باشە، تاوەکو زۆربەی بەرهەمەکشتوکاڵیەکانی (دێمی، بەراو)ی لێ بێتەبەرهەم، ئەمەش پێویستی بەپلان و بەرنامەی هەمەلایەن هەیە، بەتایبەت لەلایەن کەرتی گشتی پێویستی بە دراسەیەکی ووردو چاکسازی و گۆڕانێکی ریشەییە.

بێ گومان حکومەت پێویستە ببێتە فاکتەری سەرەکی چاکسازی کەرتی کشتوکاڵ، بەجۆرێ رۆڵی کارا بگێڕێ لە دووبارە زیندوکردنەوەو بوژاندنەوەی ئەو کەرتە بایەخدارە، ئەویش لەرێگەی گرتنەبەری پلان و بەرنامەی هەمەلایەن و گشتگیر بەمەبەستی جارێکی دی سەرپێ خستنەوەو خستنەوەگەڕو بوژاندنەوەی، بوە لەپێناوی چارەسەرکردنی ئەو کۆسپ و گرفتەمرۆیی و سروشتیانەی بوونەتە لەمپەر لەبەردەم بزاوتی کشتوکاڵ، پێویستە حکومەت ساڵانە بودجەیەکی زۆر گەورەی بۆ تەرخان بکات، بۆ لێکۆڵینەوەو توێژینەوەی زانستی چڕوپڕو دابین کردنی پێداویستیەکانی بواری کشتوکاڵ، هەروەها لەرێگەی کەسانی پسپۆڕو شارەزا بەرنامەی لەبارو گونجاو دابنرێت، یاخود سوود لە ئەزموون و پێشکەوتنی ئەو وڵاتانە وەربگیرێت، بەگوێرەی گونجان و باشی لەکەرتی کشتوکاڵ پەیڕوبکرێت، هەروەها رێگەو شێوازی سەردەمیانە لەجیاتی شێوازی تەقلیدی و دواکەوتوو بگیرێتەبەرو لەرێگەی خولی راهێنان هۆشیاری زیاتر بدرێتە ئەو کەسانەی پیشەیان کشتوکاڵ کردنە، هەروەها حکومەت کۆمەڵێك ئەرکی هەنووکەی لەئەستۆدایە کە پێویستە هەستێ بەجێ بەجێ کردنیان، لەوانە کارئاسانی لەبەردەم دابین کردنی پێداویستیەکانی جوتیاران،لەرووی پێدانی تۆووی باش و داو ودەرمان و پەینی کیمیایی و کەرەستەی پێویست لەگەڵ کرینەوەی بەرهەمەکانیان لەلایەن حکومەتەوە بەمەبەستی دنەدان و بەردەوامی کشتوکاڵ کردنیان و دانانی چاودێری بەردەوام، بەمەبەستی دیاریکردنی گرفت و ئەو نەخۆشیانەی دوچاری کشتوکاڵ دەبێ لەگەڵ گرتنەبەری رێ و شوێن و چارەسەریەکان، هەروەها ئەوەی کە زۆرگرنگە بەنسبەت ئەوانەی لەو بوارە کاردەکەن، بریتی یە لەپێدانی(پێشینەی کشتوکاڵ)ی لەرێگەی بانکی کشتوکاڵی، پێویستە زیاتر پشت بەشێوازی زانستی سەردەم ببەسترێت، چەند وەرزێك زەویەکانیان بەکاربهێنن، تاکو بەرهەمی زۆرو داهاتێکی چاکی بۆ هاوڵاتیان و حکومەت لێ دەردەست بکرێت.

سەباح صاڵح:

لە کوردستان چەندین دەسەڵاتی وەرزشی هەیە کە داواکاریەکان

دیمانە: عەبدولرەحمان ئەحمەد

نوێنەرایەتی بیتوێنی لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان وەك دامەزراوەیەکی وەرزشی لە دەڤەرەکەدا بۆ دەساڵ دەچێت لە کاروچالاکیو خزمەتکردنی وەرزشو وەرزشواناندا بەردەوامەو لەم نێوەندەدا ساڵانە چەندین خولو چالاکی جۆراوجۆر بۆ یاریە جۆراوجۆرەکان دەکاتەوە، ئەویش بۆ هەردوو رەگەزی کوڕانو کچانی سنووری چالاکیەکانی دەوروبەری چوار قەزای ناوچەکە. لە ئەمڕۆشدا لە دوورترین شوێنە دوورەدەستەکاندا بنکەی بۆلاوانی ئەم شوێنە هەیەو خولیان بۆدەکرێتەوەو چالاکی وەرزشی ئەنجام دەدەن.. بۆ زیاتر ئاشناکردنی چالاکیەکانی ئەم دامەزراوە وەرزشیەو چۆنیەتی راپەڕاندنی چالاکیو ئیشو کارەکانیان، لەگەڵ بەرپرسی نوێنەرایەتی بیتوێن کاك (سەباح صاڵح) ئەم دیمانەیەمان سازدا.

زنار: بالەڕێگای گۆڤارەکەمانەوە بەرپرسی نوێنەرایەتی بیتوێن بناسێنین.

سەباح صاڵح: ناوم (سەباح صاڵح سەعید) ـەو لەدایکبووی شاری کەرکوکی ساڵی (١٩٦٥)مو خێزاندارمو چوار منداڵم هەیە بەناوەکانی (سۆلین، سۆزین، سایە، جێگر).

زنار: دروستبوونی لیژنەی ئۆڵمپی کوردستان چۆن بوو.

سەباح صاڵح: لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان لە ٢١/٧/١٩٩٥ دامەزرا لەسەر پێشنیاری هەڤاڵ (مام جەلال)و یەکەمین کۆنگرە بۆ بەرەسمی ناساندنی لیژنەی ئۆڵۆمپی هەر لەم ساڵەدا بووو دوابەدوای دەستبەکاربوونیان چەند بنکەو یانەیەکی وەرزشی کردەوە جگە لە سەرپەرشتیکردنی سەرجەم چالاکیەکانی یەکێتیە وەرزشیەکانو دواتریش بڕینەوەی مینحەی مانگانە بۆ یانەکان کە لە مێژووی هیچ یانەیەکدا نەبووە لە کوردستاندا مانگانە منحە وەرگێتو لە کۆتایشدا دامەزراندنی پێنج نوێنەرایەتی لیژنەی ئۆڵۆمپی لەناوچەکاندا بۆ سەرپەرشتیکردنی وەرزش لە قەزاو ناحیەکاندا.

زنار: کێ بە بیرۆکەی نوێنەرایەتی لەم دەڤەرەدا هەڵساوە

سەباح صاڵح: بیرۆکەی کردنەوەی نوێنەرایەتی لەسەر خواستی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان خۆی بوو کە وەرزش ئەوکاتە لە ئاستێکی بەرزدابوو.

زنار: نوێنەرایەتی بیتوێن کەی دامەزرا.

سەباح صاڵح: لە ١٥/٥/١٩٩٧ دامەزراو یەکەم بەرپرس کاك (عومەر خەتاب) بووەو دواتریش کاك(کەمال قادر)و ئێستاش حەوت ساڵە بەندە بەرپرسی نوێنەرایەتیم.

زنار: سنووری چالاکیەکانی بێتوێن تاکوێیە

سەباح صاڵح: سنوری چالاکیەکانمان لە دووکانو خەلەکانو کۆیەو تەق تەقو ناحیەی خرابەو بنگردو خدرانو چوارقوڕنەو حاجیاواو رانیەو سەروچاوە بالیسانو سەرکەپکانو ژاراوەو سۆرانو سەنگەسەرو قەلادزێو هەڵشۆو هێرۆ ئیسێوە)دەگرێتەوە.

زنار: بەرنامەی کارەکانتان لەچیدا خۆی دەبینێتەوە

سەباح صاڵح: بەرنامەی کاری ئێمە، زیاتر لە وەرزشدا خۆی دەبینێتەوە، جا لەکردنەوەی خول دابێت یاخود سەرپەرشتی کردنی یانەو بنکە وەرزشیەکان.

زنار: لەبەرنامەی نوێنەرایەتیدا چەند جۆر یاری دەکرێن.

سەباح صاڵح: بەرنامەی چالاکیەکانمان سەرجەم بوارەکان دەگرێتەوە، بەلام زیاتر تۆپی پێ، ئەویش زیاتر لەبەر لاوازی یەکێتییە وەرزشیەکانی ترە، خۆمان بۆ هەموو جۆرە یاریەك خولمان کردۆتەوە، کە تا ئێستا لە کوردستاندا کراون، بۆ نموونە (چوونە سەرشاخو ئەسپ سواری)و یاریەکانی تری وەك: بالەو تێنسو باسکەو شەترەنجو لەشجوانیو بالەی کەنار دەریاو چەند یاریەکی تر ساڵانە خولمان هەیە.

زنار: چەند یانەو بنکە لە سنووری چالاکیەکانی ئێوەدا هەیە.

سەباح صاڵح: (١٢)یانەو(١٠)بنکەی وەرزشیمان هەیە لە سنوورەکە.

زنار: نوێنەرتان لەشارو شارۆچکەکاندا هەیە

سەباح صاڵح: بەڵێ لە قەزاکانی دوکانو کۆیەو قەلادزێ نوێنەرمان هەیە، بەلام وەك پێویست نینو کارەکانیان باش ڕاناپەڕێنن، لەبەر ئەوەی موچەکەیان تەنها (٤٠٠٠٠)چل هەزار دینارە.

زنار: ئایا بۆچی لەبەرنامەی ئێوەدا هەر وەرزش هەیەو بۆ هەوڵنادرێت خولی رۆشنبیریی گشتی یان خولی بەهێزکردن

بکەنەوە
سەباح صالح: بەداخەوە، ئێمە زۆرجار هەوڵمانداوە خولی داوەریو ڕۆشنبیریی بۆ یاریە وەرزشیەکان بکەینەوەو داوامان کردووە کە خولمان بۆ بکەنەوە، بەڵام داواکانمان دواخستووە، هەرچەندە چەند جارێك توانیومانە سیمناری وەرزشیو خولی داوەری بۆ یاریەکانی بالەو تۆپی پێو باسکە ساز بکەین بەڵام ماوەیەکە لەبەر چوونە دەرەوەی زۆربەی وانە بێژەکان ناتوانن خزمەت بە وڵاتەکەیان بکەنو زیاتر حەزیان لە ڕۆشنبیریو داوەری کە زۆر پێویستمانن.

زنار: ساڵانە بەرنامەیەکی دیارکراوو داڕێژراوتان هەیە بۆ چالاکیەکان.

سەباح صالح: بەڵێ ساڵانە بەرنامەمان هەیە بۆ کارەکانمانو لە ساڵی ١٩٩٧ەوە تاکو ئێستا ساڵ بەساڵ هەمان بووەو هەرکەسێك داوای بکات ئامادەیە.

زنار: ڕەوشی وەرزشی کچان لە سنوورەکەدا چۆنە

سەباح صالح: وەرزشی کچان، لە سنورەکەماندا وەك پێویست نییە، وەك چۆن لە سلێمانیو شارەکانی تریشدا هەروایە، چونکە چالاکیە وەرزشیەکانی کچانی یانەکان تەنها لەکاتی خولەکاندا دەکەونە خۆیانو بەهەر چۆنێك بێت، تیپێکی کەم ئەزموون دادەمەزرێننو بەشداری خولەکان دەکەنو ئیتر تا خولێکی تر بەهەمان شێوە لەماوەی دوو ڕۆژدا تیپێکی تری بێ ڕاهێنەرو بێ مەشق درووست دەکەنەوەو بەشداریان پێدەکەن. دیارە هەموو یانەکان وانینو بەڵکو چەند یانەیەك وادەکەن، تەنانەت مانگانە پارەشیان نادەنێ، کاتێك کە خولەکان نزیك دەبنەوە، ئەوسا پارەیان دەدەنێ، بەم شێوەیە تیپ دروست نابێ، بۆیە پێویستە، یانەکان خەمی خۆیان بخۆنو هەوڵی دروستکردنی ڕاهێنەری کچ بدەن نەك یەکێك لەدەستەی بەڕێوەبەر ڕاستەوخۆ بێتە ڕاهێنەری تیپی کچان. کە کچان جێهانێکی تایبەتیان هەیە بۆ وەرزش.

زنار: بۆچی خولی وەرزشی بۆ تیپەکانی کچان ناکرێتەوە

سەباح صالح: زۆر خولمان کردۆتەوە بۆ کچان، وەکو خولی بالەو پێشبڕکێی پایسکل سواریو خولی تۆپی پێو تۆپی سەرمێزو چوونە سەرشاخو ڕاکردنی ماوە درێژ، بەنیازیشین لەمانگی (١١)و ١٢ خولی بالەو تۆپی پێ بکەینەوە.

زنار: خاڵی بەهێزی نوێنەرایەتی لە ناوچەکەدا لەچیدا خۆی دەبینێتەوە

سەباح صالح: خاڵی بەهێزی نوێنەرایەتی لەوەدا خۆی دەبینێتەوە، کە بێ جیاوازیکردن لەنێو یانەکانداو ئامادەبوونمان لەسەرجەم خولو چالاکیەکانو دابینکردنی خەڵات بۆیانو پەیوەندییەکی زۆر توندوتۆڵی نوێنەرایەتیو یانەکانو هەوڵدان بۆ دروستکردنی پرۆژەی وەرزشی بۆ سەرجەم یانەو بنکە وەرزشیەکانو دابینکردنی کەلو پەلی وەرزشی بۆیان، هەر یانەیەك لەبوارێکدا بەهێزە، بۆ نموونە: لە تۆپی پێدا کۆیە مومتازەو باسکەی قەڵادزێ پلە یەکەو ڕانیە لە یاریە سیانیەکان بەهێزە، چوارقوڕنە لە شەترنجو حاجیاوا لەبالەی کوڕانو کچان بەهێزە، دوکان لە یاریە سیانیەکانو مەلەوانیدا بەهێزە.

زنار: پەیوەندیتان لەگەڵ یەکێتیە وەرزشیەکانی کوردستاندا چۆنە

سەباح صالح: پەیوەندی باشمان هەیە، بەتایبەتی لەکاتی چالاکیەکانداو لەڕێگەی ئێمەوە یانەکان ئاگادار دەکرێنەوە، بەڵام گلەیشمان لێیان هەیەن کاتێك چالاکیەك دەبێت تەنها ڕۆژێك یان دووڕۆژی ماوە ئاگادارمان دەکەنەوە، بۆ ئاگادارکردنەوەی یانەکان بۆ ئەوەی بەشداری خول بکەن، باشتروایە زوتر ئاگادارمان بکەنەوە، بۆ ئەوەی تیپەکان باشتر خۆیان ئامادە بکەن.

زنار: چاوەڕوان دەکرا دوابەدوای یەکگرتنەوەی دەزگا وەرزشیەکانی کوردستان زیاتر چالاك بوایە، بەڵام وانەبوو، هۆکارەکەی چییە.

سەباح صالح: هۆکاری زیادنەبوونی چالاکیەکان دەگەڕێتەوە بۆ پەسەندنەکردنی پرۆژە یاسای لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستان لەلایەن پەرلەمانی کوردستانو حکومەتی هەرێمەوە. دیارە ئێستاش هەردوو ئیدارەکە یەکیگرتۆتەوە، بەڵام هەریەکەو لەلایەن حزبەوە مانگانە منحەی یانەکان دابین دەکەن، هەرکاتێك پرۆژە یاسایەك پەسەندکرا ئەوکات خولو چالاکی زیاتر دەبێت، هەرچەندە تا ئێستا چەند یەکێتیەکی وەرزشی توانیویانە چەند خولێك بکەنەوە.

زنار: بەرنامەی ئایندەتان چییە

سەباح صالح: بەرنامەمان ئەوەیە، کە هەوڵبدەین جدی بین بۆ دابینکردنی کۆستەر بۆ یانەکانو دروستکردنی چەند یاریگایەك بۆ یانەو بنکە وەرزشیەکانو کردنەوەی خولی جۆراوجۆر بۆیان، ئەم بەرنامەیەش پێویستی بە ڕەزامەندی هەیە، ئێمە پێشنیازی زۆرمان کردووە بۆ لیژنەی ئۆڵۆمپی کوردستانو جێبەجێکردنیان.

زنار: کێشەتان چییە

سەباح صالح: کێشەمان زۆرە، هەر لەنەبوونی بارەگای نوێنەرایەتیو کەمی منحەی یانەکانو کەمی هۆڵی داخراو لە سنورەکەو نارێکی بەرنامەی یەکێتیە وەرزشیەکانو نەبوونی لیژنەی دارایی بۆ یانەو بنکە وەرزشیەکانو چەندین کیشەی تر.

زنار: داواکاری چیتان هەیە

سەباح سالح: داواکاریمان زۆرە، بەڵام نازانم کێ جێبەجێی دەکات، لەبەر ئەوەی لە کوردستاندا چەندین دەسەڵاتی وەرزشی هەیە، وەك لیژنەی ئۆڵۆمپیو ئەنجومەنی وەرزشو وەزارەتی وەرزشو لاوانو گەنجانو پرۆژە وەرزشیەکانی ئەنجوومەنی سلێمانی.. هەمووی دەڵێت بەسەر چاو، دەرخستەمان بۆ بێنن، دوای چەند مانگێك چاوەڕوانی بەداوای لێبوردنەوە وەڵامماندەدەنەوە، زۆر ئیشی باشیان لە سنوورەکەدا کردووە، بەڵام زۆرشت ماوە ئەنجام بدرێن، هیوادارین حکومەت ئەو پرۆژانەی کەماون ئەنجام بدرێنو تەواویان بکات. بۆ نموونە: ئێستا دەبینین کە کارکردن لە هۆڵی داخراوی ڕانیە ڕاگیراوەو لە یاریگای چوارقورنە کارکردن ڕاگیراوە، داواکارین کە هۆڵی وەرزشی بۆ سەرجەم یانەو بنکەکان دروست بکرێتو یاریگاکان چاکبکرێنو منحە بۆ لیژنەی تیپە میللەیکانو شوێنیان بۆ دابینبکرێ.. کە داواکاریەکان زۆر زۆرن.

لەپێناو ژیانێکی ئاسوودە بۆ هاوسەران

تێستی خۆناسین

ئا/مەحمود باوزی

١-ڕۆژێکی زۆر ناخۆشت لێ رابردووە، بەئیش‌و کاری ماڵەوە تەواو شەکەت‌و هیلاك بوویت، هاوسەرەکەشت بەروویەکی گرژەوە دێتە ماڵەوە.. تۆش:-

أ-سەرەتا دەچیت بەئاوی سارد دەست‌و ڕوخسارت دەشۆیت، باس لەو هەموو ماندووبوونەی ئەمڕۆت ناکەیت‌و ئەو خۆراکەی ئامادەت کردووە دەیخەیتە بەردەمی.

ب-هاوسەرەکەت پرسیاردەکات‌و دەڵێ ئەوە چی ڕوویداوە؟بۆچی وا گرژو پەستی؟ تۆش تەنها بە وشەی (هیچ نییە) وەڵامی دەدەیتەوە.

ج-ڕاستەوخۆ پیاڵەیەك چای لەبەردەم دادەنێی‌و دەڵێی: سەرەڕای ئەوەی زۆر شەکەت‌و ماندوویت، باشتر وایە گوێ نەدەیتێ‌و یەك دوو قسەی خۆشم بۆ بکەی.

د-بەسەریدا دەچریکێنی‌و دەڵێی: خۆزگە ئێوارەیەك بەرروویەکی خۆشەوە سەرت بەو ماڵەدا دەکردەوە.

٢-خزمێکی نزیکی یەکێکتان مردووە. ئەو سەروەت‌و سامانەی لێی بەجێماوە، میراتی یەکێکتانە، تۆ دەتەوێ ئەم پارەیە لەنۆژەنکردنەوەی خانوەکەتان‌و کڕینی کەل‌وپەلی پێداویستی ماڵدا خەرج بکەی. بەڵام هاوسەرەکەت دەیەوێ، سەفەرێکی دەرەوەی وڵات بەم پارەیە بکات. تۆش:-

أ- خۆت دەخەیتە حاڵی جاوی‌و هێندە ئەم دەست‌و ئەودەست‌و ئەمڕۆو سبەی پێدەکەی، پشووی هاوین بەسەردەچێت‌و سەفەرەکەی ئەنجام نادرێت.

ب- پێی دەڵێی: بەلاتەوە گرنگ نییە چۆن سەرف دەکات، با بە ئارەزووی خۆی هەڵس‌وکەوت بکات.

ج- لەبارەی خەرجکردنی پارەکەو بەهەدەرنەدان‌و شوێنپێگرتنی لەماڵدا بە شێوەیەکی ڕاست‌ودروس، دەکەویتە گفتوگۆیەکی هێمنانە لەگەڵ هاوسەرەکەت.

ء- گلەیی‌و گازندە لەلای خەڵك‌و خۆ دەکەیت‌و لەلای ئەویش دەکەویتە پرتەو بۆڵە بۆڵ‌و ژیان لەماڵەکەدا دەکەیتە دۆزەخ.

٣-یادی جەژنی لەدایکبوونتە، تۆ سووری لەسەر ئەوەی بەم بۆنەیەوە شەو لە دەرەوەی ماڵ نان بخۆن. بەڵام ئەو:-

أ- لەبیرخۆی بردەوە کە ئەمڕۆ جەژنی لەدایکبوونی تۆیە.

ب- بۆ دیاری جەژنەکە چەند کتێبێکی بۆ کڕیویت‌و چاوەڕوانە، تۆش خواردنێکی بە لەزەت‌و پوخت‌و نوختی بۆ ئامادەبکەی.

ج- هەفتەیەك پێش یادەکە پرسیارت لێدەکات، حەز دەکەی چ دیاریەکی بەنرخت بۆ بکڕم؟ شەوی جەژنە کە بەم شتە شاگەشکەت دەکات.

ء- دەتبات بۆ یاریگە، تا تێر سەیری یاری بکەن‌و ئامادەشە سوێند بخوات کەوای زانیوە تۆ حەزت لە بینینی ئەم یاریەیە.

٤-نایەتەوە یادت ڕۆژێك لە ڕۆژان بە ئاسودەیی‌و ئارامی دانیشبن‌و دەمەتەقێیەکی خۆشیتان کردبێ. تۆش:-

ا- هەمیشە ئەم بابەتەی بەسەرچاودا دەدەیتەوەو ئەو بە تاوانباری یەکەم‌و سەرەکی دەزانێت.

ب- خۆت بە ئیش‌وکاری ماڵ‌و منداڵەوە سەرگەرم دەکەیت‌و واخۆت نیشان دەدەیت، کە ئەم بابەتەت بە خەیاڵدا نایەت.

ج- ئێوارەیەك کە دێتەوە ماڵەوە، هەست دەکەیت تا رادەیەك هێورو لەسەر خۆیە، پێشوازیەکی باشی لێ دەکەیت‌و پێی دەڵێی: ماوەیەکە خەریکە یەکتری فەرامۆش دەکەین! رات چییە ئەگەر پەیوەندی خۆشەویستیمان دەمەزرد بکەینەوە؟.

ء- جوانترین پۆشاك دەپۆشیت‌و گەرەکتە سەرنجی هاوسەرەکەت بەم شێوەیە بۆلای خۆت راکێشیتەوە.

٥-دوای دەمەقاڵێیەکی توندەکە لەنێوانتاندا ڕوویداوە. تۆش:-

ا- هەوڵ دەدەی خۆت لەگەڵ ئەو ژیانە رابهێنی.

ب- بێخەیاڵ‌و دۆشداماو، وا خۆت دەنوێنی کە هیچ ڕووی نەداوە.

ج- لێی دەپرسیت: چ شتێك تۆ حەزت لێی نییەو ئاسودەییت تێك دەدات؟ من دووری لەو شتە دەکەم.

ء- هەمیشە تاوانباری دەکەی کە بەبێ هۆو تاوان کێشە دەنێتەوەو شەڕت پێ دەفرۆشێ.

٦-بەیەکەوە دانیشتوون، ئەو بەردەوام قسەدەکات، تۆش تەنها ماف گوێگرتنت هەیەو بۆت نییە قسە لە قسەیدا بکەی، ئەگەر قسەیەکیشت کرد، یا گاڵتەت پێدەکا، یا گوێی لێناگیرێت. تۆش:-

ا- هەناسەیەکی قووڵ هەڵدەکێشیت‌و هیواداری ڕۆژێ واز لەو خووەی بهێنێ

ب- خۆڕاگردەبی‌و وانیشان دەدەی کە ئەم هەڵوێستەی هاوسەرەکەت ئاساییە.

ج- کۆنترۆڵی خۆتت پێناکرێ‌و نارەزایی دەردەبڕی‌و پێی دەڵێی: باشتر وایە، کەمێ بێدەنگ بیت‌و گوێ لە بۆچوونی منیش بگریت. کە منیش وەکو تۆمرۆڤم‌و هیچم لەتۆ کەمتر نییە.

ء- لەناخی خۆتدا دەڵێی دەبوو ئەوەی زانیبا کە منیش وەکو ئەو مافی قسەکردن‌و رادەربڕینم هەیە، بەڵام قەیناکات.

" ئەنجامگیری تێست"

ئەگەر زۆرینەی وڵامەکانت (ا)بوو:-

-نیشانەی ئەوەیە تۆ دەتەوێ لەبەر گیروگرفتەکانت رابکەیت، لە روو بەروو بوونەوەی لەمپەرەکانی ڕێگەی هەست‌و سۆزو دەربڕینی ئەو شتەی بەخەیاڵتدا دێت خۆ دەبوێری. دەترسێی ئەگەر بە پێچەوانەوە هەڵوێست وەرگری، شەڕوگێچەڵ ڕووبدا، ئیدی بە تەواوی خۆت کزولاواز کردووە. پێتوایە بەم شێوەیە ڕۆژێك لە ڕۆژان بەخۆیدا دێتەوە، بەڵام پێویستە تۆ تا ئەو ڕۆژەی دەستەوستان دانەنیشی‌و مێردەکەت زیاتر بدوێنە...

★- ئەگەر زۆرینەی وڵامەکانت (ب)بوو:-

تۆزۆر تاقەتی قسەکردنت نییە، ئامادەش نیت خۆت بەقسەوە ماندووبکەی، دەتەوێ هاوسەرەکەت دڵ‌و مێشك‌و بیرت بخوێنێتەوە، بێ ئەوەی ئاماژەیەکی بۆ بکەی، دەتەوێ هەمووشتێ بزانێ. زۆرجاریش پێتوایە قسەکردنت وەکو پرشکی ئاگر، ئاگری گەورە دەنێتەوە، تۆ زۆر داخراوی هەوڵ بدە خۆت بکەرەوەو راوبۆچوونەکانی خۆت دەربڕەو هێندە لە ئەنجام مەترسێ.

-ئەگەر زۆرینەی وڵامەکانت (ج)بوو:-

زۆرباشە کە لەگەڵ هاوسەرەکەت پرس‌و راتان بەیەکتر زۆرەو هەر ئەمەش، نیشانەی بوونی متمانەیە لەنێوانتاندا. ئێوەباش لەیەکتری تێدەگەن‌و هەرکاتێ دڵنیاش نەبویت، بە ئارامی پرسیاری لێ دەکەیت‌و ڕاوهەڵوێستی خۆتی بە ئاشکرا پێی دەڵێی.. ئافەرین بۆ ئێوە بەبێ رەنجاندنی یەکترو پێکهەڵشاخان بە ئامانج‌و خواستەکانتان دەگەن‌و بە درێژایی ژیانی هاوسەرێتی شیلەی شیرینی گوڵی ژیان هەڵدەمژن.

-ئەگەر زۆرینەی وەڵامەکانت(ء)بوو:-

هەموو تاوان‌و کەم‌و کوریەکان لەملی خۆت دادەرنی‌و پێتوایە، چەپڵە بەدەستێك لێ دەدرێ. ئەگەر بۆخۆشت نەتوانی، دەتەوێ خەڵکی دیکەبێت تا سەرکۆنەو سەرزەنشتی هاوسەرەکەت بکات. زۆر زوو، بڕیار دەدەیت‌و کەسێکی بەهەڵەو پەلەی. زیاتر لەگەڵ هاوکاری بکە، بۆ پاراستنی پەیوەندی هاوسەرێتی‌و بەهێزکردنی ئەو ڕۆژەی چوو ناگەڕێتەوە، بەخشندەو میهرەبان بە، بە ئارامی‌و شێنەیی لەکەم‌و کوڕی‌و کێشەکان بکۆڵنەوەو هەوڵ مەدە، هەموو تاوانەکان بخەیتە سەرملی ئەوو بەشداری خۆشی‌و ناخۆشی‌و چاکەو خراپەی بکە...

له جیهانی کاریکاتێرەوە

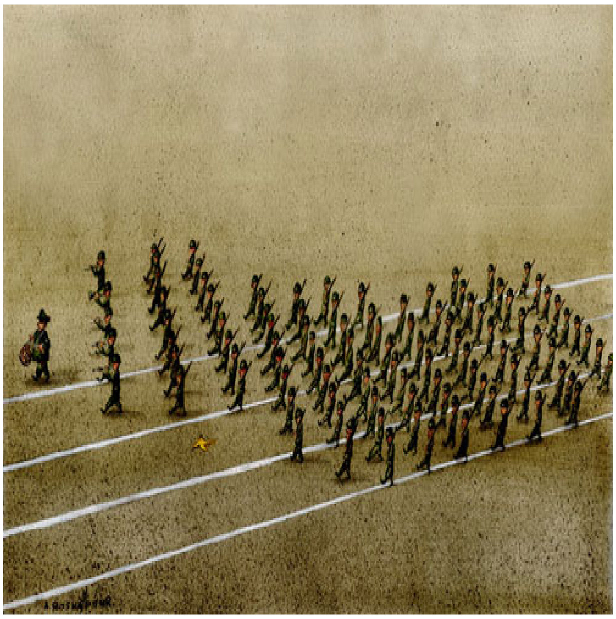

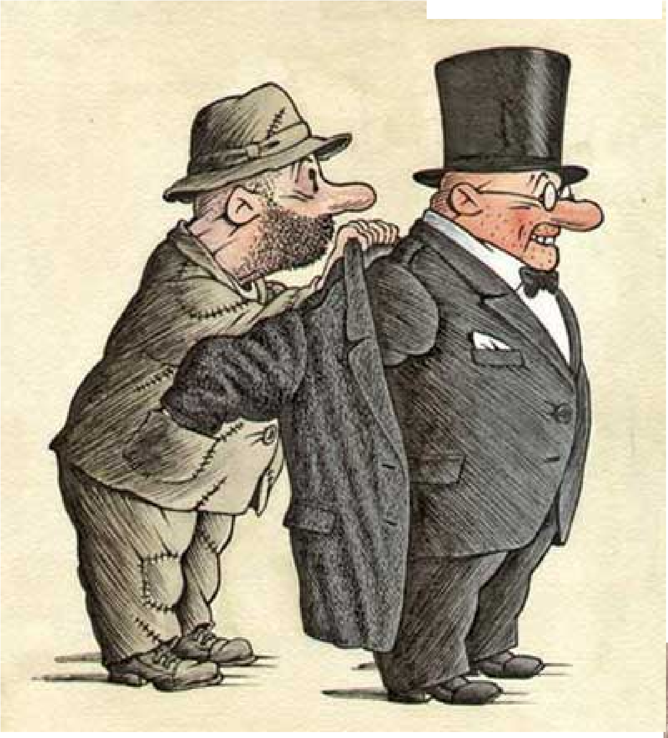

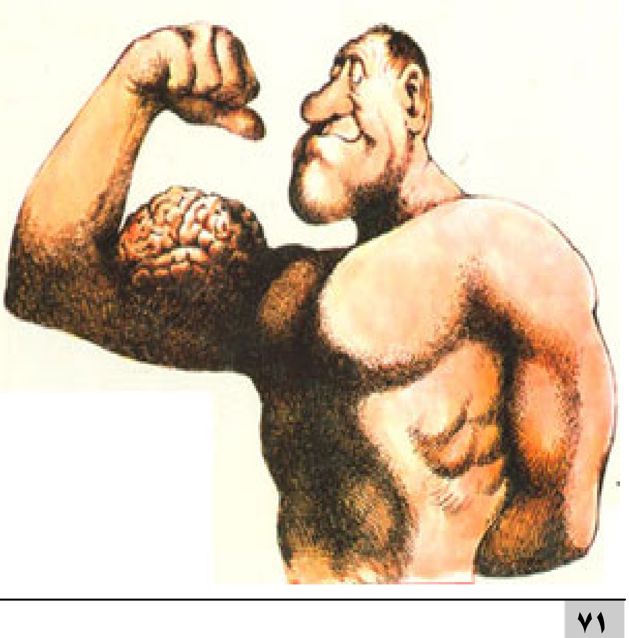

مۆدمۆزیل کوکو

کچە ئەکتەری بەریتانیایی خاوەنی خەڵاتی ئۆسکار(کیارا نایتلی) ڕۆڵی پاڵەوانیەتی لە کورتە فلیمێکدا بەناوی مۆدمۆزیل کوکو دەبینێ، لە دەرهێنانی جو رایتە کە باس لەژیانی نەخشەسازی جلو بەرگ ئیش دەکا.

لە لێدوانێکدا سەبارەت بە کەسایەتی شانیل (کیارا)گووتی" کەسایەتیەکی بەهێزو خاوەن سەرنجڕاکێش بووەو لە دنیادا هاوشێوەی نەبووە... کاریگەری ئەو تەنها لە نەخشەسازی جلو بەرگدا نەبوو بەڵکو لە گۆڕینی کۆمەڵگاو ئازادکردنی ئافرەتان ڕۆڵی هەبووە. فلیمەکە لەماوەی ٥ ڕۆژدا لە پاریس وێنەی گیراو بەڕێوەبەری هونەری شانیل کەناوی جاك هۆلۆیە سەرپەرشتی بەرهەمەکەی دەکردو ناوبراو لەماوەی چل ساڵی رابردوودا ڕۆڵی هەبووە لە پێگەیاندنو بەرەو پێشبردنی کەسایەتی شانیل کۆکۆ.

دەست لەملانێ کلیلی کارکردنە لەگەڵ جۆنز

کچە ئەکتەری ئەمریکایی(شارلیز شیرۆن) ئەوەی ئاشکرا کرد کە بەر لە وێنەگرتنی فلیمی(لە دۆڵی ئیلا)دا لەگەڵ ئەکتەری بەناوبانگ(لی جۆنز) هەستی بە شپرزەیی کردووە تا ئەو کاتەی کلیلی کارکردنی لەگەڵ ناوبراودا دۆزیوەتەوە کە ئەویش (دەست لەملانێ)یە، شیرۆن لە کاتی ریکلام کردن بۆ ئەو فلیمە لە لۆس ئەنجلۆس گووتی"خۆشمویستو کارکردنم لەگەڵ ئەویش خۆشویستو پێموایە زۆ بەهرەمەندە، بەڵام سەرەتا دەترسام".

جەنگی عێراق باڵ بەسەر فیلمەکانی ڤیستڤاڵی دۆڤیل دا دەکێشێ

لە سیو سێیەمین خولی ڤیستڤاڵی دۆڤیل جەنگی عێراق لە زۆربەی ئەو فلیمانەی بەشداری ڤیستڤاڵەکەن رەنگی داوەتەوە، بۆ نمونە فلیمی(دۆڵی ئیلا) کە باس لەسەربازێکی ئەمریکا دەکات دوای گەڕانەوەی لە عێڕاق بە هەڵاتوو لە خزمەتی سەربازی لەقەڵەم دەدرێتو باوکی سەربازەکەش کە پێشتر لە پۆلیسی سەربازی بووە هاوکاری لێکۆڵەرەوەکان دەکات بۆ دۆزینەوەی بەڵام کاتێك کورەکەی وێنەی کوژرانی خەڵكو منداڵو مەدەنیەکانی عێراقی پیشان دەدات کە بەهۆی مۆبایلەوە گرتوونی تووشی شۆك دەبێت.

دۆڤیل ئاهەنگ بۆ دۆغلاس دەگێڕێ

ئەکتەرو بەرهەمهێنەری ئەمریکایی (مایکل دۆغلاس) خولی سیو سێهەمینی ڤیستڤاڵی سینەمای ئەمریکایی لە دۆڤیلی فەرەنسا کردەوە، مایکل دۆغلاس دوای سیەمین ساڵ لە رێزگرتن لەباوکی کیرك دۆغلاس یەکێك لە ئەفسانەکانی سینەمای ئەمریکایی رێزی لێدەگیرێت.

دۆغلاسی هونەرمەند لەو ڤیستڤاڵە بە فلیمێك بەشدارە کە تیایدا ڕۆڵی باوکێك دەبینێ کە دووچاری نەخۆشی دەروونی بۆتەوەو فلیمەکە بەناو نیشانی(پادشای کالیفۆرنیا) یەو دەرهێنانی مایك کاهیلەو بڕیار وایە لەسەرەتای کردنەوەی ڤیستڤاڵەکە نمایش بکرێت.

سەرۆكی توركیا بە هەڵە رۆژوەكەی شكاند

سەرۆكی تازەی توركیا لەكاتی سەردانێكیدا بۆ دیاربەكر لە بیری چوو كە رۆژی پێنج شەممە یەكەم رۆژی مانگی رەمەزانەو پەرادخێك ئاوی خواردۆتەوە بە بێ ئەوەی هەست پێبكا تا ئەو كاتەی رۆژنامەنوسان پرسیاری لێدەكەن(جەنابی سەرۆك بەرۆژو نیت) ئەوكات گول هەستی بە هەڵەكەی كردو تەلەفزیۆنەكانی توركیا گرتەی ئاوخواردنەوەكەیان بڵاوكردەوە هەروەك چۆن گرتەی تورەبونەكانیشیان بڵاوكردەوە كاتێك لە یەكێك لە كەسەكانی خانەخوێی تورەبوو بەو هۆیەوە.

پەناگەكانی هیتلەر بۆ میوانان دەكرێنەوە

لە بەرزاییەكانی باشووری كۆلۆن‌و لەناو دارو دارستانێكی چرو پردا كە شوێنێكی گرنگی لێیەو مێژووی ٦٠ساڵ لەمەوبەری ئەڵمانیای هیتلەری نازی دەگێرێتەوەو بە گیاو قەوزە داپۆشراوە وا بریارە دوای نۆژەنكردنەوەو پاككردنەوەیان لەبەردەم میوانان‌و گەشتیاران بكرێنەوە. شیاوی باسە ئەو پەناگانەی هیتلەر چەندین ساڵ دەبوو ئیهمال كرابوون‌و دەستی نۆژەنكردنەوەیان پێنەگەیشتبوو، بەڵام ئەو شویچنەی كە لەدوا ساتەكانی ژیانیدو بەر لە خۆكوشتنی هیتلەر تیایدا ژیاوە تاكو ئێستا هیچ دەستی نۆژەنكردنەوەی پێنەگەیشتووە. هەرچەندە هەندێك لەخەڵكی ناوچەی ئیفیل لەم چەند ساڵەی رابردوودا ویستبوویان بە شۆفڵ ئەو شوێنەوارانەی هیتلەر بروخێنن بەهۆی ئەوەی یەك لە رەشترین سەردەمەكانی مێژووی ئەڵمانیای بە بیردێنانەوە.

پیرێژنێك دزێك دەگرێت

لە ویلایەتی مەیامی ئەمریكا دزێك هەوڵیدا كاتی بێتاقەتی پیرێژنێك بقۆزێتەوەو دزی لێبكات، بەڵام پیرێژن بەحوكمی ئەوەی لە سەردەمی گەنجیدا پاڵەوانی كێبركێ بووە توانی بە خێرایی بەداوی دزەدا رابكات‌و بیگرێت مارتای تەمەن ٨٥ ساڵ جانتاكەی بری ٣٠٠ دۆلاری تێدابوو كاتێك دزەكە هەوڵی فراندنی دا، ولفریدو بیریز كە پۆلیسەو لەوكاتەدا لە شوێنی رووداوەكە ئامادەبووە گووتی ئەو ئافرەتێكی زۆر بەهێزو لەهەمان كاتیشدا زۆر مرۆڤ پەروەرە.

لە ئەڵمانیادا چوار ملیۆن نەخوێندەوار هەن

تەلەفزیۆنی ئەڵمانیا لە رێگای ریكلامی وێنەییەوە هەڵمەتێكی دژی دیاردەی نەخوێندەواری لە ئەڵمانیا دەست پێكردووە، لەوانەیە ئەو هەواڵە بۆ زۆر كەس جێگای سەرسورمان بێت كە لە ئەڵمانیا ٤ ملیۆن نەخوێندەواری هەیە، بیتەر هۆبیرتۆس سەرۆكی یەكێتی نەهێشتنی نەخوێندەواری ئەڵمانیا روونیكردەوە كە ئەو نەخوێندەوارانە ژن‌و پیاوی پێگەیشتوویان تێدایەو زۆربەشیان سەرەتاییان تەواوكردووە بەڵام ناتوانن بخوێننەوەو بنووسن بە شێوەیەك بتوانن لە كارگەكاندا كاری سادەیان پێبسپێردرێت یاخود بنێردرێن بۆ پەیمانگاكانی راهێنان‌و مەشقپێكردن. هەروەها هۆبیرتۆس داوای ئەوەی كرد كە قوتابخانەكانی بە خۆرایی فێركردن زۆرتر بكرێن‌و ئەوەشی ئاشكرا كرد كە ٨٠ هەزار منداڵی ئەڵمانی بەر لەتەواوكردنی قوتابخانەی ناوەندی واز لە خوێندن دێنن.

پیاوێكی بەلجیكی

تایەی ئۆتۆمبیلی فەرەنسیەكان پەنچەر دەكات

پیاوێكی بەلژیكی تەمەن ٣٠ساڵان هەستا بە پەنچەر كردنی تایەی دەیان ئۆتۆمبیلی فەرەنساییەكان بەهۆی ئەوەی شانازیان بەسەردا كردبوو لەكاتی یاریەكانی پاڵاوتنەكانی مۆندیالی ٢٠٠٦و داداگایی كردنی ناوبراو لەوكاتەوە تاكو ئێستا هەر بەردەوامەو چاوەروان دەكرێت لە ٢٥ی ئەم مانگەدا دادگاییكردنەكەی كۆتایی پێبێت، شایانی باسە ئەو پیاوە ناوی ژان بیرنار كامبیرەو لە شاری تۆرنای سنووری لەگەڵ فەرەنسا دەژیەت‌و هەر لەو شارە هەر ئۆتۆمبیلێك ژمارەی فەرەنسا لەسەر بایە تایەكەی پەنچەر دەكرد.

ئا: باوکی ژولیان

ئەنجامدانی تاوان لە ڕێگای ئینتەرنێت

لە ڕاپۆرتێکدا کەکۆمپانیای سیمانتیك بۆ دروستکردنی بەرنامەی پاراستنی کۆمپیوتەر بڵاویکردۆتەوە هاتووە کە ئەنجامدانی تاوانی بازرگانی لە ڕێگای ئینتەرنێتەوە چالاکیەکی بەرچاوو بەربڵاو بەخۆیەوە دەبینێ. ڕاپۆرتەکەو ئەوەی ئاشکراکرد کە چەند ماڵپەڕێك هەڵدەستن بە فرۆشتنی زانیاری سەبارەت بە بانکەکان‌و کارتی پارە ڕاکێشان وێڕای فرۆشتنی بەرنامەی هاککردن. شایانی گووتنە ئەو چالاکیانە کە بە تاوان دەژمێردێت‌و بەپێی یاسا ئەو کەسانەی پێهەڵدەستن سزا دەدرێن بەشێکە لە زنجیرە چالاکیەکی تاوانکاری کە ملیارات دۆلار داهاتیانە.

ئەگەر بەرنامەی نیرۆت نەبوو چۆن C.D کۆپی دەکەیت

ڕێگایەکی ئاسان بۆ ئەو کەسانەی کە لەناو کۆمپیوتەرەکەیاندا بەرنامەی نیرۆیان نیەو پێویستیان بەوە هەیە CD کۆپی بکەن، بەتایبەت ئەگەر کۆپی کردنەکە بۆ کارێکی بە پەلە بێت، پێویست دەکات لەو کاتەدا بەکارهێنەر سیدی ڕایت بە کۆمپیوتەرەکەیەوە بێت، دەتوانێت بە دوو هەنگاو کرداری کۆپی کردنەکە ئەنجام بدات، بەم شێوەیەی خوارەوە:

هەنگاوی یەکەم cd یەکی بەتاڵ دەخرێتە ناو سیدی ڕایتەوەو چاوەڕێ دەکرێت تا دەکرێتەوە، دوای ئەوە دڵنیا دەبیت لەوەی هیچی لەسەر کۆپی نەکراوە. هەنگاوی دووەم دەچیت ئەو فایلەی مەبەستتە کۆپی بکەیت لەناو کۆمپیوتەرەکە کۆپی دەکەیت‌و لەناو CD دا paste ی دەکەیت، تا بە تەواوی دڵنیا دەبیت لەوەی paste بووە، هەنگاوی سێیەم لەسەر ئەو ئایکۆنە تایبەتەی کەلای چەپی شاشەکەیە write cd کلیك دەکەیت‌و چاوەڕێ دەبیت، تا تەواو دەبێت، بەم شێوەیە، کردارەکە سەرکەوتوو دەبێت

ماوسێکی نوێ بۆ ئەو کەسانەی حەزیان لە یاری کردنە

کۆمپانیای مایکرۆسۆفت ڕایگەاند کە ماوسێکی نوێی دروستکردووە بۆ یاریە کۆمپیوتەریەکان، لە هەوڵێکدا بۆ سوود وەرگرتن لەو پێشکە وتنە ئابووریەی بازاڕی پەیوەندداری بە یاریە کۆمپیوتەریەکان بەخۆیەوە دەبینێ. ئەو ماوسە نوێیەی کۆمپانیای مایکرۆسۆفت بەناوی SIDE WINDER هەڵگری پێنج هەزار خاسیەتی کارکردنە. شیاوی باسکردنە کە گەورە بەرپرسانی کۆمپانیا ئەمریکیەکان ئەوەیان ئاشکراکرد کە بازاڕی یاریە کۆمپیوتەرەکان‌و ماوس زۆر زیادیکردووە.

شارب شاشایەکی LCD تازە دەخاتە بازاڕەوە

کۆمپانیای شارب پێشەنگی دروستکردنی شاشەی کریستال لە جیهاندا، شاشەیەکی نوێی خستۆتە بازارەوە کە زۆر پێشکەوتوو هەستیارەو بە پەنجەلێدان(لمس)کاردەکات. ئەوەی ئەو شاشە لە هاوشێوەکانی جیا دەکاتەوە کە ئامێرێکی هەستەوەری بینەری لەناودایە لەهەر پیکسلێکدا کە پێویست ناکات وێنەکە بخرێتە سەر شاشە بۆ گەورەکردنو مۆنتاژ کردن دەسکاری بکرێت.

کامێرایەك تەنها وێنەی پێکەنین دەگرێت

کۆمپانیای سۆنی یابانی بۆ ئەلیکترۆنیات کامێرایەکی دیجیتالی نوێی DSC-T200 خستە بازاڕەوە کە لەگەڵ دەرکەوتنی پێکەنین لەسەر ڕووخساری ئەوکەسانەی دەیانەوێت وێنە بگرن، ئۆتۆماتیکی وێنەیان دەگرێتو وێنەی ئەو کەسانە دەسڕێتەوە کە پێناکەنن. بەڵام لە هەموو گرنگتر ئەوەیە بەکارهێنەری ئەو کامێرایە دەتوانێت بیگەڕێنێتەوە باری ئاساییو وەکو کامێرای دیکە بەکاریبهێنێت.

گۆڕینی نووسین بۆ زمانی جوڵە

ڕۆژ بە ڕۆژ زانستی کۆمپیوتەر بەرەو پێشەوە دەڕواتو لە وڵاتی ئەمریکاش چەند قوتابیەك کە بۆ کۆمپانیای ئەی بی ئێم کار دەکەن توانیان کە زمانی نزسین بگۆڕن بۆ زمانی جوڵە لە ڕێگای سیستەمێك بەناوی(سیسی)و ئەو سیستەمە یارمەتی کەڕو لاڵەکان دەدات، شایانی باسە ئەو سیستەمە دەتوانرێت بۆ بەرنامەی تەلەفزیۆنو وەرگێڕانی ئۆتۆماتیکی بەرنامەکان سوودی لێوەردەگیرێت.

خزمەتگووزاری RSSچیە

ئەو خزمەتگووزاریە پێکهاتووە لە ئامرازێکی ئاسانکاری بۆ وەرگرتنی دواینو تازەترین هەواڵ لەسەر ماڵپەڕی دڵخوازت لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت، لەجیاتی گەڕانو هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی ماڵپەڕەکان ئەوا خزمەتگوزاری RSS نوێترینو تازەترین هەواڵەکانی ئەو ماڵپەڕانەت بۆ پۆست دەکات. شایانی باسە ئەو خزمەتگووزاریە لەسەر سایتی BBC بە چەند زمانێك کراوەتەوە.

ماڵئاوا كاكە هەڵگوردو كاكە غەفورهیرانی

رێبوار محەمەد یوسف

ناپلیۆن گووتی: تەنها نووسینی رۆژنامەنووسێك دەمترسێنێت، ئەگەر هەزارەها سەربازی دوژمن رووم تێبكات ناتوانن ترسێك لەژیانمدا دروست بكەن، ئەمە قسەی گەورەترین سەركردەی جیهانە" ئەگەربەشێوەیەكی ووردتر لەم ووتە شیرینەی ناپلێۆن بڕوانین‌و وورد بینەوە دەگەینە ئەو دەرئەنجامەی كە كاری رۆژنامەنووسی چ ئاكارو ئەخلاقێكی جوانی هەیە: ئایا نووسینەكانیان دەتوانن بەرهەمێكی جوان پێشكەش بكەن‌و گۆبەندێك بنێنەوە.ئەگەر بەراوردی ئەوكاتەی ئەو سەردەمە بكەین‌و جیاوازی لەگەڵ ئێستای رۆژنامە نووسەكانی ئێمەدا بكرێت كەهەرگیز مەزەندە ناكرێت، ئایا رۆژنامەنووسەكانی ئێمە دەتوانن ببن بەو هێزە لێهاتوو نەبڕاوەی كەبتوانن بەشێك لەسەركردە گەندەڵ‌و خۆپەرستەكان بهێننە سەرچۆك، یاخوود تەنها نووسینەكان خاڵیكردنەوەی دەرونیانەو هیچی لێ شین نابێت. لەكوردستانی خۆماندا هەزارەها رۆژنامەنووس هەیەو زۆربەشیان نووسینی جوان لەسەرلاپەرەی رۆژنامەكان دەنووسن‌و رۆژانە بلاْوی دەكەنەوەو سەرنج‌و تێڕوانیەكان زیاتر خزمەتكردنی گەلەكەمانە.بەلاْم بێ ئەنجام لەوەی هیچ كاتێك ئەونووسیانە بایەخیان پێنەدراوەو نەچوونەتە بواری سەرنج راكێشان‌و جێبەجێكردنەوە.بۆیە لێرەدا دەگەینە ئەو دەرئەنجامەی ئەوەی دەینووسین زیاتر خاڵیكردنەوەیەو هیچی دی.

كاكە هەڵگوردو كاكەغەفوری ئازیزو خۆشەویست.من لەدوا كۆتایی ووشەكانمدا لەم گۆڤارە ئازیزو قەشەنگەی ناوچەكەمان ماڵئاوایتان لێدەكەم‌و بەدڵێكی پڕ لەخەمەوە ئەم ووشانە دەنووسم، كەهەرگیز حەزناكەم ماڵئاوایی لەئازیزانێك بكەم كەرۆژگارێ ئێمەی كۆكردبۆوە كەتەنها خزمەتكردنی ووشە بووە.چونكە. بڕواتان بێت تاكوو ئێستا هیچ كەس‌و لایەنێك پێی نەگووتووم بۆ دەنوسیت؟بەلاْم دڵنیام لەئایندەدا رووبەرووی قسەكردن دەبمەوەو منیش نامەوێت لەسەر ووشەكانم (نان)ی منداڵەكانم ببڕدرێت چونكە پەیداكردنی نان گرانە بەلاْم بڕینی زۆر ئاسانەكەئەویش بەئارەقەی ناوچاوانم پەیدام كردووە. هەر ئەوەندەش نان بڕوا كرایت كەس لێت ناپرسێتەوە، تەنها رۆژگارێك كە بۆیادگاری لەسەر خواردنەوەی مێزێك‌و هەڵدانی پێكێك تۆیان بیربكەوێتەوە، رەنگە لەدوایشدا پێشم بلێن بەخوا (كەرو بێ ئەقڵ)بوو بۆخۆی خستە ناو گێژاوی نوسینەوە.

برابەرێزەكان: لەم زەمەنەی ئێستادا ئازادیەكان بەرتەسك دەكرێنەوە، ووشەكان بچووك دەبنەوە راگەیاندنەكان رەنگە لەدەرئەنجامدا بەقازانجی دەسەلاْت كۆتایی بێت،خۆناشكرێت پەیمانێكی (١٠)ساڵەی ستراتیجی نێوان ئەم دوو حیزبە خاوەن خەبات‌و تێكۆشانە،هەروا بەئاسانی نادیدە بگیرێت.بۆیە دەكرێت نووسینەكان زیاتر بۆ خزمەتكردن‌و رەوتی بەرەو پێشچوونی گەلەكەمان بێت. دەكرێت لەمەودوا ئەو ئاراستەیە بگرین‌و خۆشمان نەخەینە كێشەیەكەوە كەهی ئێمەی فەقیرو هەژارنیە.ئێمە تەنها مووچەیەك شك دەبەین كەرەنگە بكاتە نیوەی مانگ پێمان نەمێنێت خۆئەمە عەیبە نیە.من بۆخۆم هەر لە چلورە فرۆشی‌و كرێكاری‌و بگرە شاگردی كەبابخانەو خزمەتكردنی بواری وەرزش‌و ئەوماوەی چەند ساڵە كەلەشاری قەلادزێی ئازیز ژیانم تەنها لەتاكە ژوورێكداگوزەراندووە.كە زۆربەی هاورێكانم لەم سەردەمەدا بوونە خاوەنی داگیركردنی زەوی بەرزكردنەوەی كۆشك‌و تەلارو ئوتومبیلی جوان‌و سەروەت‌و سامان. بەلاْم لەوشارەدا تاكوو ئێستاش خاوەنی نەدوكانێك‌و بستە زەویەك نیم.ئەم ووشانەم بەپارانەوە لێ تێمەگە. ئەم سەردەمە زۆركەسی وەكوو ئێمەی لووش داوە.بەلاْم ئەوەندە هەیە هەر لاپەرەی وەرزشەكەت بۆمن شایستەو جێگەی خۆشەویستیە كە لەدیدارەكاندا لەشاری قەلاْدزێ‌و رانیە بەووەرزشەوانێكی لێهاتوو بەرەوشت باسم بكەن كەمن لێرەوە زۆر سوپاسیان دەكەم.

برابەرێزەكان تەنها خوا هەڵە ناكات، ئێمەش بەدەرنین لەهەڵەكردن.؟ئێمە كوڕی ئەم كۆمەڵگا هەژارەین هەر رۆژە ولاْتێك هەڵماندەسوڕێنێت.دەبێت ئاگاشمان لەوان بێت قسەیان پێنەڵێن چونكە ئەمنی قەومی ئەوان دەكەوێتە خەتەرەوە.من زۆرم نووسی زۆریشم گووت:كەس بەپولێكی نەكڕی ئەوەندەی لەسەر گەندەڵیم نوسیووە،ئەوەندە خەمی شارەكەمم باس كردووە، پێم وابێت ئەگەر خزمەتی شەخسی خۆمم بكردایە كەس قسەی پێ نەدەگووتم.تۆدەزانیت هاورێیەكم نووسینێكی پیشاندام لەیەكێك لەسایتەكان بلاْوكراوەتەوە،كەمن هەرگیز ئەوسایتەم نەدیووە چەندەها قسەی سوك‌و چروك‌و بێ ئەهمیەتی پێداوین..كەلەكاتێكدا دەبوو ئەوسایتە رێز لەكەرامەتی مرۆڤ بگرێت.قسە پێگوتن چیە،خۆئێمەش دەتوانین چەندەها قسەی دەستكرد دروست بكەین كەبەلای منەوە هەر وەك ئاو خواردنەوەیە.خۆ ئەگەر بەم قسانە بوایە دەبوو سەركردەو بەرپرسەكان‌و زۆرلەوكەسانەشی خزمەتی ئەم كۆمەڵگایە دەكەن لەپێش هەموو كەسێكەوە ماڵئاواییان لەم ولاْتە برینداره بكردایەو هەموو ئەو قوربانی‌و خەبات‌و تێكۆشانە جوانەیان كەهەیە، بەجێیان هێشتباو تەسلیمی ئەوانەیان بكردایە كە قسەی ناشیرین بەخەڵك دەڵێن.پرۆسەی نوسین خزمەتكردنە، خزمەتێك كەهەمووومان لەئاستیدا بگەشێینەوە.نووسینێك بتوانێت دەست بخاتە سەرزام‌و برینەكان.ئەوبرینانەی كەچەندین ساڵە رۆچۆتە جەستەمان‌و تاكوو ئێستا سارێژ نەبووە.بەنووسین دەتوانین هێزێك بدەینە گەلەكەمان. جوانیەك ببەخشینە دڵ‌و دەرونمان.گەشانەوەیەك بدەینە ناوچەكەمان كەبلێین ئێمەش گۆڤارمان هەیەو كەچەندەها قەلەم بەدەستی ئازیز نووسینی تێدا بلاْودەكەنەوە؟من ناتوانم هیچ رێنماییەك بەتۆ بدەم. چونكە ئێوە دووكەسن كەتوانیوتانە ئەوهەمووو خۆشەویستیە لەوناوچەیە دروست بكەن.گوێ مەدەنە قسەی زبرو ناشیرین كە دژ بەئێوە دەكرێت.خۆ ئەم كۆمەڵگایە رەحم بەكەس ناكات؟ ئەوەتا خەڵك دەمرێت لەگۆریشدا وازی لێ ناهێنن. ئینجا چ ئەوكاتەی كەتۆ دەتەوێت بەرهەمێك پێشكەش بەم گەلە ستەم دیدەیە بكەیت.ئەوانەی هێرش دەكەن‌و تانەوشەر بۆتە پیشەیان قازانجیان لەكۆیدایە.ئەگەر قازانج‌و دەسكەوتی تێدایە بائێمەش پشكێكمان بەركەوێت.

لەدوایدا ماڵئاوا برابەرێزەكان، خوشك‌و برای رۆژنامەنوس‌و شاعیرو ئەدیبەكان خوێنەرانی ئەو گۆڤارە ئازیزە" زۆرم مابوو بنووسم‌و لە تواناشمدا هەبوو تادەرچوونی ئەو گۆڤارە بەردەوام بم.بەلاْم دەزانم (نان) لەپێش ئازادیەوەیە. بینیشمان كەچۆن نانی ئەو هەموو شاعیرو رۆژنامەنووس‌و ئەدیبانەیان بڕی.كەزۆربەیان بەرچنەیەك لەووشەی جوانیان پێشكەش بەم وولاْتە كردووە.بەهیواشم بەردەوام بیت‌و بتوانیت لەرەخنەو رەخنە گرتن سڵ نەكەیتەوەو كاری شەخسیش تێكەڵ بەو گۆڤارە نەكەیت؟تاكوو رێچكەی خۆی دەگرێت.سلاْویش لەكاكە (سەلامی كۆمپیوتەری ئەندێش) كەدەچوومە لای ئەوەندە رووخۆشانە دەیگووت وێنەكەت چوار وەرزەیە، هەتا دەتوانی نەرم بنوسە چونكە كەس گوێت لێناگرێت. ئەوەشی لەتوانامدا بۆ نووسین بۆتان دەنێرم .ماڵئاوا ...

تێبینی: پێمان وایە نوسینەكە بەسە بۆ ئەوەی حوكمەكەی بۆ خوێنەر بەجێبێڵین، ئێمە تەنها ئەوەندە دەڵێین زۆر سوپاس كاكە (رێبوار) بۆ ئەو هەستە جوانەت، بۆ ئەو ماوەیەی لە نۆ ژمارەدا ئەو لاپەڕەیەت بە نوسینە بەپێزو هەڵوێستەكانت رازاندبۆوە. دڵگرانین بەوەی لە لاپەڕەكەت دادەبڕێی، بەلاْم خەمی تۆ خەمی ئێمەشەو دەرك بە قورسایی ئەو خەمەش دەكەین لەسەرشانتە، گرنگ ئەوەیە ئێمە لە راستی‌و پاكی ئەو پەیامەی خۆمان دڵنیاین بۆیە هەموو ئەو كۆسپ‌و لەمپەرانە، هەموو ئەو هەوڵانەی بۆپەكخستنی ئەو پرۆژەیەی تاكە خەمی خزمەتی مەعریفەو كولتووری نەتەوەكەیەتی لەبەردەمماندا شكست دەهێنن.